

Digitalt særtryk af

FUND OG FORSKNING

I DET KONGELIGE BIBLIOTEKS

SAMLINGER

Bind 56

2017

FUND OG
FORSKNING

Bind 56 • 2017
DET KONGELIGE BIBLIOTEK • KØBENHAVN

FUND OG FORSKNING

Bind 56

2017

Digitalt særtryk af
FUND OG FORSKNING
I DET KONGELIGE BIBLIOTEKS
SAMLINGER

Bind 56
2017

With summaries

KØBENHAVN 2017
UDGIVET AF DET KONGELIGE BIBLIOTEK

Om billedet på smudsomslaget se s. 49.

Det kronede monogram på kartonomslaget er tegnet af
Erik Ellegaard Frederiksen efter et bind fra Frederik 3.s bibliotek

Om titelvignetten se s. 120.

© Forfatterne og Det Kgl. Bibliotek

Redaktion:

Jakob K. Meile

Artikler i *Fund og Forskning* gennemgår 'double blinded peer-review' for at kunne antages. Undtaget fra denne norm er dog artiklerne under 'Mindre bidrag', der typisk har debatterende eller samlingsoplysende karakter.

Trykt på Munken Premium Cream 13, 115 g
Dette papir overholder de i ISO 9706:1998
fastsatte krav til langtidsholdbart papir.

Grafisk tilrettelæggelse: Jakob K. Meile

Tryk og indbinding: Bording ½
Printed in Livonia
Oplag: 200 eks.

ISSN 0069-9896
ISBN 978-87-7023-147-3

VÆRK, OFFENTLIGHED, (NET)ARKIV

Transformationen af det litterære felt i medialiseringens
tidsalder og hvordan vi sikrer det for eftertiden

AF

THOMAS HVID KROMANN

Det litterære felt er i gang med en markant transformationsproces som følge af den digitale tidsalder. Især den folkelige udbredelse af internettet i anden halvdel af 1990'erne har spillet en helt afgørende rolle for de politiske og kulturelle offentligheder. Disse ændrede forhold påvirker også det litterære felt, både de litterære værker og de institutioner, som litteraturen på forskellig vis er flettet ind i: dette gælder både inden for produktionen (bl.a. digitalt fødte formater som e-bøger, blogs og hjemmesider), distributionen (netbaseret distribution af fysiske og digitale materialer) og receptionen af litteraturen (opkomsten af nye litterære fora på nettet, herunder sociale medier).

Denne "medialisering af litteratursystemet",¹ der aktuelt finder sted, er gennemgribende. "Medialiseringen" anvendes som begreb for hvordan medier fungerer rammesættende for kommunikationen og interaktionen mellem mennesker.² Geografiske afstande nedbrydes, New York og Nakskov befinder sig lige langt væk på internettet, solen går aldrig ned i det digitale rige. Medieforskeren Stig Hjarvard har betonet hvordan medierne i materiel-teknologisk, æstetisk-symbolsk og institutionel henseende påvirker kulturen.³ Hjarwards anliggende er ikke det litterære felt som sådan, men eftersom også dette er vævet ind i et større kulturelt-politisk felt, gælder mediernes logik, der ligger indlejret

¹ Jf. Stefan Kjerkegaard: *Den menneskelige plet. Medialiseringen af litteratursystemet*, 2017. Hvor fokus i nærværende artikel ligger på det litterære værk, den litterære offentlighed og mulighed for arkivering af disse net-relaterede tendenser, ligger Kjerkegaards fokus derimod fortrinsvist på analyser af enkeltværker, herunder med særlig vægt på autobiografiske tendenser i samtidslitteraturen.

² Jf. Stig Hjarvard: *En verden af medier. Medialiseringen af politik, sprog, religion og leg*, 2008 og Stig Hjarvard (red.): *Medialisering. Mediernes rolle i social og kulturel forandring*, 2016.

³ Stig Hjarvard: "Medialisering: teori og metode", *Medialisering. Mediernes rolle i social og kulturel forandring*, red. Stig Hjarvard, 2016, s. 22.

i deres informationsarkitektur, også her. Nyhedsmedier og decentrale platforme som hjemmesider, blogs og sociale medier, denne fortløbende strøm af billeder og tekster, rammesætter indholdet.

Det litterære felt har næppe været så transparent som nu, jf. vidensdelingen på internettet, hvor der kan linkes direkte. Samtidig er det en svimlende kompleksitet, man kan navigere rundt i. At dele af det litterære felt har en ahierarkisk, multimedial og foranderlig karakter er imidlertid en udfordring for nutidig og især fremtidig litteraturforskning: en betydelig del af fremtidens litterære kildemateriale er digitalt født; et materiale, der er lige så monstrøst omfattende som det, paradoksalt nok, er i akut fare for helt eller delvist at forsvinde.

Jeg forsøger grundlæggende at gå i clinch med to spørgsmål: Hvilke forskydninger er sket i det litterære felt som følge af internettet og digitaliseringen? Og hvilket litteraturhistorisk kildemateriale gemmes for eftertiden, hvordan gemmes det og hvilke forskningspotentialer lader sig ane? Der er selvsagt tale om to spørgsmål, der ikke tilnærmelsesvist kan besvares udtømmende. Jeg har valgt et dansk fokus, idet der, som følge af historiske, kulturelle, juridiske og økonomiske årsager, stadigvæk eksisterer nationale litterære felter, hvis ændrede mulighedsbetingelser med fordel bør studeres *in concreto*. Inden for dette danske felt fokuseres på tre fænomener: det litterære værk, den litterære offentlighed samt netarkiver. I forbindelse med det litterære værk vil jeg anvende forfatteren Caspar Erics litterære praksis på trykte og digitale platforme som case; i forbindelse med den litterære offentlighed og netarkivering vil de to netsider *Litlive* (2003-2009) og *Promenaden* (2011-2017) være analyseeksempler.

Det litterære værk – og det omkringværende

Det litterære felts transformationsfase har forskellige konsekvenser for feltets aktører og institutioner. Hvad angår det litterære værk har der i de senere år med god grund været et vist forskningsmæssigt fokus på “litteratur mellem medier”,⁴ “litteraturen i det udvidede felt”,⁵ “media-

⁴ Jf. Center for Litteratur mellem medier (2014-, ledet af Tore Rye Andersen, finansieret af AU Ideas) og centrets publikation *Litteratur mellem medier*, red. Tore Rye Andersen et al., 2018 (under udgivelse).

⁵ Jf. bl.a. kurser om “Litteraturen i det udvidede felt” (Institut for Kunst- og Kulturvidenskab, Københavns Universitet), konferencen “Literature in the Expanded Field” (6.-8.5.2011) og de to antologier *Litteraturen i det udvidede felt*, 2011 og *Litteraturens udvidede felt II: #Dette er ikke en bog*, 2015, begge fra IKK Tryk. Louise Mønster anvender

liseringen af litteratur”⁶ og tilsvarende forsøg på analytisk at komme i øjenhøjde med de forskydninger, der er sket. En række nye litterære former er dukket op, såsom blog-poesi, Twitter-poesi, Instagram-poesi, video-poesi, piktogram-romaner og anden emoji-kunst, sms-romaner, digte i e-mail-distribution, kollektive poesihjemmesider med mere.⁷ Her er der ofte tale om litteratur, hvor allerede eksisterende platforme (jf. navnene på de nye genrer) anvendes. En i dansk kontekst mere sjælden variant er en regulær “digital litteratur”, der ofte kræver værkspecifik programmering og er beslægtet med softwareudvikling.⁸ Dertil kommer værker, der nok er blevet trykt, men som på afgørende vis bruger internettet som råmateriale såsom googlepoesien, der både findes i trykt og digital form.⁹ Med god grund anvendes en formulering som “poesiens ekspansion” af Peter Stein Larsen om disse nye platforme:

“Lyrikken har modsat f.eks. romanen vist sig kun i ringe grad at være bundet til bogmediet. Den synes at have en eminent evne til at kunne interagere med andre genrer, kunstarter og medier. Lyrik er i dag allestedsnærværende, hvis man betragter dens utallige

også begrebet i sin bog *Ny nordisk. Lyrik i det 21. århundrede*, 2016. Titlen “Litteraturen i det udvidede felt” er en hilsen til Rosalind Krauss’ banebrydende artikel “Sculpture in the Expanded Field” fra 1979 (artiklen er inkluderet i hendes essaysamling *The Originality of the Avant-Garde and Other Modernist Myths*, Cambridge, Massachusetts 1985).

⁶ Jf. Kjerkegaard 2017.

⁷ For litteratur om området, herunder analyser af danske enkeltværker, se bl.a. Anne-Marie Mai: *Litteraturen finder sted*, bd. 3, 2011; Louise Mønster og Peter Stein Larsen (red.): *Passage* 69, 2013; Helena Brennum et al. (red.): *Litteraturens udvidede felt II: #Dette er ikke en bog*, 2015; Louise Mønster: *Ny nordisk. Lyrik i det 21. århundrede*, 2016; Karen Wagner: *Diglit. #den nyeste litteratur på nettet*, 2017 og *Litteratur mellem medier*, red. Tore Rye Andersen et al., 2018 (under udgivelse).

⁸ For digital litteratur, se bl.a. Scott Rettberg: “Electronic Literature as Digital Humanities”, *A New Companion to the Digital Humanities*, red. Susan Schreibman, Ray Siemens & John Unsworth, New York 2016, s. 127-136; C.T. Funkhouser: *New Directions in Digital Poetry*, New York 2012. Fra Skandinavien kan anbefales Mette-Marie Zacher Sørensen: *Digital poesi. Æstetisk analyse og det mediales rolle i kunstværkers kommunikation*, 2013 og “Digital litteratur”, *Litteratur. Introduktion til teori og analyse*, red. Lasse Horne Kjelldgaard, 2012, s. 335-342; Hans Kristian Rusted: “Digital poesi og materialitet”, *Passage* 69, 2013, s. 21-34 og *Digital litteratur. En indføring*, Oslo 2012.

⁹ Herunder trykte værker såsom Tomas Thøfner: *Altings A*, 2004; Christian Yde Frostholm: *Ofte stillede spørgsmål*, 2008 og Pejck Malinovski: *Den Store Danske Drømmebog*, 2010. Disse værker er i familie med konceptuelle eller postproduktive praksisser og derfor hyppigt analyseret i forbindelse med disse, jf. bl.a. Martin Glaz Serup: “Konceptuel litteratur”, *Passage* 69, 2013, s. 107-124.

manifestationer i form af f.eks. sanglyrik, slogans, performance og elektronisk formidlede tekstenheder”.¹⁰

Poesi kan måske ligefrem beskrives som en slags invasiv litterær form. Historisk set har poesien i hvert fald haft mange forskellige fremtrædelsesformer og den kan bedst, hvis man skal følge litteraturforskerne Virginia Jackson og Yopie Prins, defineres ved dets modstand mod definition.¹¹ Poesiens ekspansion handler ikke om en eksplosiv stigning af antallet af udgivne digtsamlinger (eller læsere til samme), men om at en poetisk praksis har fundet nye veje og er i gang med at udvide vores forståelse af hvad “poesi” egentlig er eller kan være. Et digt på Twitter er digitalt født, dvs. produktionen og distributionen er indlejret i selve formatet. Samtidig publiceres det på en platform, hvor det optræder side om side med langt overvejende ikke-litterært materiale. Hvad betyder det for vores læsning? Er det poesien, der ekspanderer, eller er det de prædefinerede formater såsom Twitter, der kræver en præcist doseret kortfattethed (140 tegn), der kan udnyttes poetisk eller blot forveksles med poesi? Digteren Caspar Eric, der i sin poetiske praksis har anvendt både trykte og digitale kanaler, har udtrykt det således om Twitterdigtningen:

“Det handler ikke kun om at lave poesi på Twitter, men også hvad Twitter gør ved poesien [...] Twitter har forplantet sig til [Twitterdigternes] poesi, og deres poesi forplanter sig så også til Twitter. Der bliver en udligning mellem de sfærer”.¹²

Hvilke konsekvenser har denne udligning for litteraturen? Betyder det en udvidelse af litteraturens retoriske og stilistiske registre? Eller måske snarere en litterær forfladigelse og dovenskab, en genremæssig entropi, dvs. nivellering af alle forskelle, en ikke-litteratur eller blot en dårlig litteratur, der ikke lever op til traditionelle kvalitetsparametre som intensitet og præcision? Er netsprog rent faktisk et nyt sprog og ikke kun et *novum* litteratursociologisk set? Hos forfattere som Asta

¹⁰ Peter Stein Larsen: *Poesiens ekspansion. Om nordisk samtidsdigtning*, 2015, s. 20.

¹¹ Jf. Virginia Jackson og Yopie Prins’ forord til *The Lyric Theory Reader*, Baltimore 2014. Se også min artikel “At stamme på et alfabet, som næppe eksisterede endnu. Verbalt-visuelle værker i grænseområdet mellem poesien og kunstnerbogen”, *Dansk samtidslyrik*, red. Peter Stein Larsen og Louise Mønster, 2015, s. 269-294, herunder særligt s. 272-273.

¹² Katrine Hornstrup Yde: “Vi tweeter, altså er vi poeter”, *Information* 18.10.2013.

Olivia Nordenhof og Caspar Eric opløses grænsen mellem bloggens og digtsamlingens sprog, hvorimod de sociale medier hos en af lyrikens veteraner, Klaus Høeck, i *Legacy* (2015) anvendes som strukturerende princip.¹³ Fra litteraturvidenskabeligt hold foreligger omvendt mulighed for at de nye medier skaber en ny kontekst for det historiske materiale, f.eks. når Peter Laugesens tidlige poesi beskrives som “blogpoesi” og Laugesen som “proto-blogger”.¹⁴

På den ene side kan man iagttage fremkomsten af litterære værker, der anvender de nye teknologiske muligheder og dermed på forskellig, ja nogle gange afgørende vis adskiller sig fra papirbøgerne. På den anden side står det trykte værk stadigvæk, ikke mindst institutionelt set, stærkt.¹⁵ Den litteratur, som er uløseligt knyttet til internettet udgør undtagelser fra reglen,¹⁶ idet den trykte bog kvalitativt og institutionelt stadigvæk er det altdominerende medie i det litterære felt.¹⁷ Der er de sidste 20-30 år blevet talt og skrevet uhyre meget om “bogens død” i forbindelse med computeren og internettet: 1980’ernes og 1990’ernes hyperlitteratur (med hyperlinks) og sidenhen var det e-bøger, herunder Kindle Readers & co., der ville tage livet af den trykte bog. Den anvendte retorik har indskrevet sig i en eskatologisk-utopisk tradition, som man kan genfinde i 1960’erne, hvor en række dødsdomme blev udråbt og hastigt eksekveret uden at skelne kritisk mellem talehandling og en

¹³ Jf. Høecks opdeling af bogen i “Facebook. Selfies” (s. 5-118), “Instagram” (s. 119-516) og “Linkedin. Updates” (s. 517-586).

¹⁴ Jf. siderne 58 og 59 i Martin Glaz Serup: *Relationel poesi*, 2013. Det kan umiddelbart synes at være en anakronisme at betegne Peter Laugesens (og Penntti Saarikoskis) digtning som “blogpoesi”, men Serup påviser strukturelle lighedstegn mellem disse, nemlig “det decentrale, det metabevindte, det genreblandende og det kronologisk sammenhængende og fremadskridende” (s. 59). Tankefiguren er forførende, men måske også lidt misvisende, vil jeg mene, eftersom der er mediet og den historiske kontekst til forskel.

¹⁵ Forfatterskolens rektor Jeppe Brixvold svarer i en mail (30.5.2017), at “teksten står i centrum” i Forfatterskolens undervisningspraksis. Nogle elever, såsom Amalie Smith, “har ind imellem introduceret andre typer værker i “tekstlæsningen”; og så forholder vi os til dem, som vi kan. Jeg så gerne mere af den slags”. Brixvold nævner dog “inspirationsforløb” med “Dramatikerne under Den Danske Scenekunstscole” og et podcast-undervisningsforløb i efteråret 2017 i samarbejde med Third Ear.

¹⁶ Man kan imidlertid også argumentere for at al litteratur i dag er digital: det litterære værks produktionsproces går fra Word-dokument, over den grafiske opsætning i Adobe InDesign el.lign. til tryk, dvs. indlejret i den digitale teknologi.

¹⁷ Kvantitativt vil mængden af dansksproget poesi på internettet formentlig langt overgå den udgivne poesi, men dette skyldes bl.a. at internettet på en og samme gang er kladdehæfte og udgivelseskanal, hvorfor det er svært at sammenligne disse to.

faktisk optrædende begivenhed.¹⁸ Forestillingerne om “bogens død” og “det papirløse samfund” forekommer at have abonneret på en alt for simpel dikotomi, et radikalt enten-eller (bog eller e-bog?), hvor situationen i dag snarere ser ud til at være et både-og: dvs. den uproblematisk sameksistens af papirbøger og f.eks. Kindle Readers.

Visse former for kommunikation, bl.a. (papir)brevet, er imidlertid under heftig udfasning¹⁹ og de traditionelle posthuse er så godt som uddøde, hvilket er sket inden for en historisk særdeles kort periode.²⁰ En bog er ikke længere kun en bog, men den er tillige, i kraft af netop de digitale medier, blevet *en finit, statisk, fysisk og ikke-netværket teknologi*, der ikke kan deles til et utal, men kun et antal mennesker samtidig (ofte kun til en konkret person af gangen, husk at skrive navn i!). Omvendt *crasher* Gutenbergs læsemaskine ikke, teknologien er forfinet over århundreder og indholdet bliver ikke utilgængeligt på grund af et nyt styresystem eller en manglende opdatering. Johanna Drucker skriver i “The virtual codex from page space to E-space” at der – bag de store fanfarer og forventninger – ligger en fast og falsk forventning om at e-bogen overgår den trykte bog.²¹ Er den traditionelle bog statisk? Nej, siger Drucker, snarere er det den elektroniske bog, der ofte er en kitschet version af den traditionelle bogs funktioner, hvilket ikke er i tråd med de nye mediers muligheder. Vi skal ikke spørge hvad en bog “er”, men hvad den “gør” – altså ikke tale om en entitet, men om en relativ og performativ størrelse. Den traditionelle bog er ikke statisk og den elektroniske bog interaktiv, snarere kan man tale om to ontologier: statisk og passiv. Og så er der, vil jeg tilføje, lige bevaringsaspektet: Fra institutionelt hold arbejdes intenst på at sikre migreringen af digitale data, såkaldt *aktiv bitbevaring*, men hvis man vil sikre et indhold i hundredvis af år frem, bør dette indhold (måske overvejes at) trykkes i en bog med syrefrit papir og lagres i Det Kgl. Biblioteks klimakontrollerede magasiner.

¹⁸ “Forfatterens død”, “Litteraturens død”, “Menneskets død” m.fl., se bl.a. Thomas Hvid Kromann: *Appropriering, system, bogobjekt. Litterære afpersonaliseringsstrategier hos den danske tresseravantgarde 1964-1970*, 2009, særligt s. 53-63.

¹⁹ Fra 1999 til 2016 faldt det årlige antal af breve fra 1,46 milliarder til 460 millioner, jf. <nyheder.tv2.dk/samfund/2016-09-23-posten-i-krise-vi-sender-en-milliard-faerre-breve>.

²⁰ <www.dr.dk/nyheder/indland/fire-det-er-hvad-der-er-tilbage-af-posthuse-i-danmark> (nyhed fra 27.4.2016).

²¹ Johanna Drucker: “The Virtual Codex from Page Space to E-Space”, *A Companion to Digital Literary Studies*, red. Ray Siemens and Susan Schreibman, New York 2013.

Konteksten for de gamle medier ændrer sig i kraft af nyttilkomne medier og vice versa.²² Samtidig med disse teknologiske nyskabelser ser man en modsatrettet bevægelse, som Jessica Pressmann og N. Katherine Hayles har kaldt for “bookishness”.²³ Her er vel at mærke ikke tale om klassisk boghåndværk, bibliofile luksusudgaver, men dog værker med en særlig opmærksomhed om bogen som medie (f.eks. en bog som Jonathan Safran Foers *Tree of Codes* fra 2010 eller den internationale interesse for kunstnerbøger og bogobjekter).²⁴

Erhvervelse af kulturel kapital i det litterære felt sker den dag i dag primært i form af *udgivelse af et værk*. Spørgsmålet er, hvordan man fra institutionelt hold definerer et “litterært værk”? Indtil videre må man sige, at det litterære værk er den trykte bog. Ikke for ingenting taler man om årets “boghøst”. I aviserne, der repræsenterer den første offentlige slagmark i det litterære felt, kan andre former for litterær praksis, f.eks. “spoken word”, selvsagt generere en ikke ubetydelig redaktionel interesse, ikke desto mindre er det stadigvæk boganmeldelsen, der, om end udfordret af forskræp og interviews, er det første centrale led i fordelingen af kulturel kapital.²⁵ Ser man på Statens Kunstfond, kan man konstatere, at den har erstattet et papirbaseret støttekriterium (to bøger udgivet på et af forfatteren økonomisk og redaktionelt uafhængigt forlag) med et andet, der anerkender en ikke uvæsentlig DIY-praksis i den unge generation og med glæde støtter et brud med status quo, men dog stadigvæk fastholder den trykte bog som alfa og omega (arbejdslegater kræver udgivelse af mindst ét værk med ISBN-nummer).²⁶

²² Jf. bl.a. Henry Jenkins: *Convergence Culture. Where Old and New Media Collide*, New York 2006.

²³ Jf. N. Katherine Hayles: “Combining Close and Distant Reading: Jonathan Safran Foer’s *Tree of Codes* and the Aesthetic of Bookishness”, *PMLA*, 2013, s. 226-231 og Jessica Pressman: “The Aesthetic of Bookishness in Twenty-First Century Literature”, *Michigan Quarterly Review* 48:4, 2009, s. 465-482.

²⁴ Jf. Kromann et al: *Danske kunstnerbøger/Danish Artists’ Books*, 2013.

²⁵ Men den udfordres på forskellig vis: I april 2017 forsøgte forlaget Gyldendal via Facebook at rekruttere ‘anmeldere’ til forlagets bøger og disse anmeldelser, om end kun de positive af slagsen, ville blive anvendt i markedsføringen, jf. Jes Stein Pedersen: “Gyldendal undervurderer sine læsere, når forlaget sorterer negative anmeldelser fra”, *Politiken* 28.4.2017.

²⁶ “Ansøger skal have udgivet mindst et værk med ISBN-nummer for at kunne ansøge om arbejdslegat. Som dramatiker skal man have mindst et værk opført på scenen [...] Vi støtter gerne kunstnere, der arbejder i hybrider, indgår tværfaglige samarbejder eller på anden vis udfordrer det gængse, litterære udsyn. På den måde støtter vi jo både det litterære værk og den litterære praksis i bred forstand”. (mail fra formanden for Statens Kunstfonds litterære udvalg, Tomas Lagermand Lundme, til forfatteren,

Udvidelsen af det litterære værk: Caspar Eric

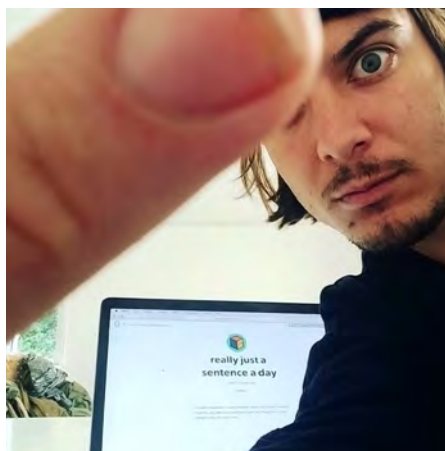
At den dominerende praksis er bundet til den trykte bog, betyder som sagt ikke, at andre typer af litteratur ikke kan finde sted uden for bogmediet, for det gør de, hvorved der stilles spørgsmålstejn ved, hvad et litterært værk er eller kan være? Hos forfattere som Yahya Hassan, Asta Olivia Nordenhof og Caspar Eric bliver problematikken sat på spidsen. At sætte et værk lig den trykte og officielt udkomne bog, udfordres af Asta Olivia Nordenhofs litterære praksis, hvor der sker en livlig udveksling mellem hendes blog *jegheddermitnavnmedversaler* og hendes bøger *Et ansigt til Emily* (2011) og *Det nemme og det ensomme* (2013); Yahya Hassans værkudvidelser, hvor den spektakulære debut, digtsamlingen *Yahya Hassan* (2013) blev suppleret af lyriske Facebookopdateringer og en gennemgribende sammenfletning af liv og værk; og Caspar Eric's poesi i trykte bøger, på blogs og sociale medier.

Disse forfatteres praksis rejser nogle principielle spørgsmål til det litterære værk: hvordan afgrænser vi det; hvornår anerkendes det *institutionelt set* som værk? Principielt kan en blog være et litterært værk, men hvornår er den i givet fald det? Hvad stiller vi op med et værk, der ikke er afrundet, men løbende bliver til; et værk, der forandrer sig, brat kan forsvinde eller bare blive utilgængeligt? Hvornår er noget snarere et literatursociologisk fænomen end et litterært værk? Uafklarede spørgsmål som disse er vigtige i det litterære felt, ikke mindst i den kontemporære afdeling, der repræsenterer en intens forhandlings- og stridszone mellem forskellige aktører. Nordenhofs og Hassans trykte værks mellemværender med digitale publikationskanaler er relativt velbeskrevne,²⁷ hvorfor jeg vil se nærmere på Caspar Eric, der tillige er den af de tre forfattere, hvis litterære praksis spænder over flest platforme. Mit ærinde

19.5.2017). I forhold til Statens Kunstfond er der, via armslængdeprincippet, en udstrakt grad af frihed til det litterære udvalgs medlemmer, hvorfor formanden da også kan konstatere, at hvis praksis "på alle planer springer enhver ramme, og simpelthen er fantastisk, så ved man aldrig, hvad vi gør. Men det vi hele tiden går efter, er kvalitet" (ibid.). Mht. ISBN (International Standard Book Number) må man konstatere, at ikke alle bøger får et ISBN-nummer, hvilket dog ikke gør bogen til mindre bog, jf. de talrige eksempler i Bernhard Cella, Leo Findeisen og Agnes Blaha (red.): *NO-ISBN. On Self-Publishing*, Köln 2015.

²⁷ Se bl.a. Kjerkegaard 2017 og tre artikler i *Dansk samtidslyrik*, red. Peter Stein Larsen og Louise Mønster, 2015 af hhv. Stefan Kjerkegaard ("Hver sin Yahya Hassan. En læsning af digtsamlingen *Yahya Hassan*", s. 163-186), Michael Kallesøe Schmidt ("Her har I mig". Genre og kontekst i Asta Olivia Nordenhofs blog- og bogpoesi", s. 143-162) og Birgitte Stougaard ("Yahya Hassan. Stemmen og fænomenet", s. 187-204).

Selfie af forfatteren Caspar Eric fra bloggen <www.dageivoresliv.tumblr.com>, 19.6.2017.

er litteratursociologisk: det handler ikke om at kanonisere dette specifikke litterære værk, men derimod om at analysere dets udstrækning.

På kort tid har Caspar Eric (f. 1987) gjort en bemærkelsesværdig entré i det litterære felt, også institutionelt set.²⁸ Forfatteren debuterede på Gyldendal i 2014 med *7/11*. Et værk, som han i efteråret samme år blev nomineret til Bogforums Debutantpris for. Forfatteren blev ved udgivelsen både prist og dadlet for sin ekstremt kontemporære stil,²⁹ der konsekvent anvender især de sociale mediers lingo. Eric, inspireret af bl.a. den amerikanske litterære retning *Alt Lit*,³⁰ fremstod som hashtag-generationens fremmeste digter. En poesi, der ved første øjekast

²⁸ Eric fik Michael-Strunge-prisen for *Nike*, der ligeledes blev nomineret til *Politikens* Litteraturpris, og han blev i 2017 tildelt Statens Kunstfonds treårige legat.

²⁹ Blandt de overvejende positive anmeldelser finder man Lars Bukdahl: "Her græder den konkrete krop", *Weekendavisen* 15.8.2014, Katrine Sommer Boysen: "#selvoptaget", *Jyllands-Posten* 26.8.2014, Jørgen Johansen: "Midt i en snapchat-tid", *Berlingske Tidende* 30.8.2014 og Lilian Munk Rösing: "Tænk ikke på gopler under sex", *Politiken* 14.8.2014. En langt større skepsis var at spore hos Peter Stein Larsen: "Det nye er ikke godt, og det gode er ikke nyt", *Kristeligt Dagblad* 14.8.2014, Tue Andersen Nexø: "En lille verden", *Information* 15.8.2014 og Christian Stokbro Karlsen: "#åhjegerdigter", *Nordjyske Stiftstidende* 26.9.2014.

³⁰ *Alt Lit* udgør et uformelt netværk omkring forlaget Muuumu House (<muuumu-house.com>) samt en række blogs m.m., dokumenteret i bl.a. antologierne *ALL LIT: The Yolo Pages*, Tucson 2014 og Cameron Pierce og Michael J. Seidlinger (red.): *40 LIKELY TO DIE BEFORE 40*, 2014. Jf. herudover bl.a. Mira Gonzalez og Tao Lin: *Selected Tweets*, New York 2015. Et værk af Mira Gonzalez findes i dansk oversættelse ved Caspar Eric, *jeg vil aldrig blive smuk nok til at gøre os smukke sammen*, 2015.

mindede lidt om 1970'ernes knækprosa, men som var mere performativ og mediebevidst. Efterfølgende har Caspar Eric arbejdet i et udvidet tematisk og retorisk register: *Nike* (2015) tematiserede dysfunktionelle kroppe, herunder forfatterens egen, i en medievirkelighed, der hylder det perfekte, hvorimod *Avatar* (2017) udgør en art dystopisk samfundskritik og som har selvmordet som den (eneste) logiske mulighed; et værk, hvis inspirationskilder inkluderede webmateriale, der helt konkret blev linket til.

Man kan imidlertid diskutere, hvorvidt Caspar Eric rent faktisk debuterede med *7/11*, for hvilken status tildeles den lille håndfuld blogs, chapbooks og e-bøger, som blev iværksat både før og sideløbende med hans trykte værkpraksis? Svaret er: det øvrige er ret usynligt, selvom den sproglige inklusivitet, som det trykte værk både hyldes og dadles for, udspringer af netop disse nye teknologiske platforme. Dette fokus på de trykte overgrundsværker kan aflæses i avisdatabasen *Infomedia*, hvor tallene (per 1. juni 2017 i alt 785 artikler på tryk og web om Caspar Eric)³¹ viser en markant stigning fra og med den første Gyldendal-udgivelse,³² der officielt er forfatterens debut.³³ Men hvad stiller man op med det omkringliggende, det så at sige *omkringværende*? Det, der minder om værker eller kunne være det?

Eric's praksis i dette litteraturens udvidede felt indbefatter bloggen *Fragmenter mod et kulturelt arkiv* (september 2011 til oktober 2013),³⁴ e-

³¹ Fordelingen ser således ud:

Webkilder:	339
Landsdækkende dagblade:	283
Regionale og lokale dagblade:	91
Lokale ugeaviser:	61
Magasiner:	20
Nyhedsbureauer:	1

³² Antal artikler om Caspar Eric i *Infomedia*:

2009:	2	2014:	91
2010:	0	2015:	238
2011:	1	2016:	325
2012:	3	2017:	160 (for 2017 er tallet for 1. halvår)
2013:	6		

Til sammenligning giver en googlesøgning ("Caspar+Eric") 8.040 resultater.

³³ Se bl.a. Litteratursidens præsentation af forfatteren, <www.litteratursiden.dk/forfattere/caspar-eric>.

³⁴ *Fragmenter mod et kulturelt arkiv* (september 2011 – oktober 2013), <caspareric.wordpress.com>.

bogen *Jeg destruerer m_i_g aktivt* (2012),³⁵ de to chapbooks *jegtænkerpåværelsetjehgarsometanalogtinternet* (2012),³⁶ den konceptuelle udgivelse *Sarah Jessica Parker 2* (s.m. Kristian Karl, 2014)³⁷ samt bloggene *Dage i vores liv* (januar 2014 til juni 2016)³⁸ og *Really just a sentence a day* (juli 2016 til februar 2017).³⁹ Regnes disse med i forfatterens oeuvre, sker der en markant udvidelse, både sprogligt (de engelske one-liners i *Really just a sentence a day* og html-koderne⁴⁰ i *j_e_g destruerer mig aktivt*), konceptuelt (1-ords-digtene i *jegtænker...* og readymadeteksterne fra tv-serien *Sex and The City* i *Sarah Jessica Parker 2*) samt multimedialt (tekst- og billedsammensætningerne i bl.a. *Dage i vores liv*). Det er udenomsværker som disse, der ikke indgår i anmeldelses- og støttesystemet. Tildelingen af Statens Kunstfonds treårige arbejdslegat i 2017 til forfatteren, refererede da også udelukkende til de tre overgrundsbøger.⁴¹

Fra et biblioteksfagligt synspunkt er det interessant, at de af Caspar Eric's værker, der ikke er udkommet på et dansk forlag, principielt ikke indsamles: intet af materialet hører under pligtafleveringen til Det Kgl. Bibliotek, idet der enten er tale om webmaterialer på udenlandske

³⁵ *j_e_g destruerer mig aktivt* (2012, errararea), <errararea3.files.wordpress.com/2012/04/destruerermigaktivt.pdf>.

³⁶ *jegtænkerpåværelsetjehgarsometanalogtinternet* (2012, det norske forlag AFV).

³⁷ Caspar Eric og Kristian Karl: *Sarah Jessica Parker 2*, Oslo 2014.

³⁸ *Dage i vores liv* (januar 2014 til juni 2016), <dageivoresliv.tumblr.com/archive>.

³⁹ *Really just a sentence a day* (juli 2016 til februar 2017), <reallyjustasentenceaday.tumblr.com>.

⁴⁰ Værket består bl.a. af en række upublicerede statusopdateringer fra en blog, hvor html-koderne er kopieret ind i digtenes begyndelse og slutninger, hvorved de skaber en intentionel støj.

⁴¹ Jf. <www.kunst.dk/kunstromraader/litteratur/nyheder/2017/statens-kunsthund-uddeler-arbejdslegater-og-stipendier>. E-bogen *Jeg destruerer m_i_g aktivt* blev dog i 2013 nomineret til "Bukdahls Bet". Nomineringen af Asta Olivia Nordenhofs blog til den mere prestigøse Montanapris i 2013 (en pris, som hun fik) er et beslægtet eksempel; forskellen er bare at hvor Nordenhof fik prisen for sin blog og sin digtsamling *Det nemme og det ensomme*, så var Caspar Eric nomineret på et tidspunkt, hvor hans officielle debut endnu langt fra var udkommet, måske endda endnu slet ikke antaget. Listerne over de nominerede til kritikeren Lars Bukdahls selvbestaltede pris giver et bredt og kvalificeret bud på eksperimenterende, skøre og skæve litterære praksisser, ikke mindst i en medievirkelighed, hvor avisspalterne, modsat *Information* i 1960'erne, sjældent huser avantgardens undergrundseksperimenter. Sammenlign f.eks. med Hans-Jørgen Niensens anmeldelsespraksis i 1960'erne, jf. Hans-Jørgen Nielsen: *Nye sprog, nye verdener. Udvalgte artikler om kunst og kultur* (red. Tania Ørum, Morten Thing og Thomas Hvid Kromann), 2006.

domæner eller bøger trykt i udlandet. Dertil kommer, at bloggen *Fragmenter mod et kulturelt arkiv* stadigvæk kan tilgås, men stort set al indholdet blev slettet 25. oktober 2013.⁴² Sidstnævnte er interessant, dels fordi bloggen var hans *claim-to-fame* i det litterære miljø, før han debuterede på Gyldendal, dels fordi bloggen rent editionsfilologisk kunne have været sammenligningsgrundlag for debuten.⁴³ Historisk set har nogle forfattere, f.eks. Ivan Malinowski (*Ting*, 1945) og Dan Turèll (*Vibrationer*, 1966), afskrevet deres debutværk, måske som konsekvens af, at de i egen optik debuterede 'for tidligt,' med det 'forkerte værk' så at sige (forskellen er bare, at Malinowskis og Turèlls debutværker ikke forsvinder ...). Baggrunden for Caspar Erics sletning af bloggen er uvis, men immanent i teknologier som blogs ligger det (potentielt) kortvarige, en fortløbende praksis, der pludselig kan stoppe og forsvinde – modsat det traditionelle litterære værks mere varige karakter (bevaringen i netarkiver vender jeg tilbage til). Man kan fornemme en vis ambivalens i Erics praksis: på den ene side indskrives den anden del af 'værket' – hvis det altså tilhører værket – ikke direkte, på den anden side anvender han fortsat disse digitale publikationskanaler, og han har, som i det tidligere citat om Twitter-digterne, understreget hvordan litteraturen og et socialt medie som Twitter kan påvirke hinanden.⁴⁴ I et interview i *Information* i 2014 har han imidlertid betonet, at kampen for udvidelsen af opfattelsen af poesien skal føres i den trykte bog.⁴⁵

⁴² "JEG HARSLETTET DET HELE JEG HARARKIVERET DET HELE JEG VENTER BARE PÅ AT KU REJSE EN ELLER ANDEN SLAGS GRAVSTEN ELLER NOGET JEG ER STADIG ALLE MULIGE STEDER BB DON'T WORRY (OK DET 'DON'T WORRY' VAR TIL MIG SELV) MEN JAJA DER KOMMER JO NOGET SNART IK DIN LILLE BITCH FØRST HER SÅ OVER 'DET HELE'" (<caspareric.wordpress.com>).

⁴³ At bloggen tilsyneladende har fungerer som materiale for debuten mere end antydes i Lars Bukdahls anmeldelse: "Som semi-fast læser af Caspar Erics flittige, grænsende til maniske blogskriblen de sidste to-tre år, gennemskuer jeg store dele af bogen som sammenlimet sammenskrab, men anerkender, at det næsten hver gang opleves som et genbrug til det bedre".

⁴⁴ I en Messenger-besked (18.5.2017) til artiklens forfatter skrev Caspar Eric: "Og ja, det er svært i en dansk kontekst at forstå de andre ting som en del af min praksis – medmindre jeg eksplicit claimer det, hvilket jeg ikke gider".

⁴⁵ "Hvis man gerne vil skubbe grænsen for, hvad der er poesi, så må man jo lave det derinde, hvor folk snakker om poesibegrebet, og ikke der, hvor folk snakker om internetpoesi, for så bliver man ved med at insistere på at udgrænse den ene frem for den anden og opstiller et hierarki, der er givet på forhånd". Caspar Eric citeret i Katrine Hornstrup Yde: "7/11 er mest min ekskærestes fødselsdag", *Information* 15.8.2014.

Litterær kritik og offentlighed under transformation

I vidt omfang er det den trykte bog, der tildeles den største kulturelle kapital og tillige optræder synonymt med det litterære værk. Imidlertid synes der at være sket betydelige ændringer i receptionsleddet. Indtil år ca. 2000 – dvs. historisk set for et ganske kort øjeblik siden – indgik et litterært værk, i hvert fald principielt og potentielt, i følgende tredelte struktur:

1) Værket blev trykt og udgivet i bogform og herefter anmeldt i aviser og tidsskrifter; 2) Værket blev genstand for artikler i tidsskrifter, siden måske endda for hele monografier; 3) Værket blev indskrevet i litteraturhistorien.⁴⁶ Denne traditionelle fødekæde eksisterer som bekendt stadigvæk, men den eksisterer, bl.a. på grund af opkomsten af internettet, under ændrede og uafviselige “livsbetingelser”.⁴⁷ Institutionernes rolle er væsentlig. Som Frederik Tygstrup har pointeret, kan ændringer i det, som vi forstår som “litteraturen”, lokaliseres “i transformationer og forskydninger blandt de praksisser og fremstillinger, som historisk har været med til at afgrænse og indramme feltet”.⁴⁸ “Institutioner” vil jeg i denne sammenhæng, med støtte i digteren Charles Bernsteins essay “Midlertidige institutioner: Små forlag og poetisk fornyelse”, forstå bredere, dvs. inkludere de midlertidige eller provisoriske institutioner, herunder småforlag og tidsskrifter, der af og til spiller en central rolle i det litterære netværk.⁴⁹

Den litterære offentlighed har ændret sig som resultat af flere samtidige, kun delvist sammenhængende, tendenser. En første tendens er litteraturens generelle domænetab: fra bogen som Det Borgerlige Danmarksobjekt nr. 1 til et medie blandt mange i et omfattende mediebilde. En anden tendens er avisernes dalende oplagstal, hvilket betyder,

⁴⁶ Sammenhængen mellem de tre dele forstærkes af, at en ikke ubetydelig mængde af universitetsansatte litterater, heraf mange, der rekrutteres til skrivningen af litteraturhistorier, samtidig fungerer som anmeldere på aviser, bl.a. Peter Stein Larsen (*Kristeligt Dagblad*), Lars Handesten (*Kristeligt Dagblad*), Erik Svendsen (*Jyllands-Posten*), Tue Andersen Nexø (*Information*), Lillian Munk Røsing (*Politiken*), Thomas Bredsdorff (*Politiken*) og Anders Juhl Rasmussen (*Kristeligt Dagblad*).

⁴⁷ Ordet er Dan Ringgaards betegnelse, som han anvender i *Litteratur*, 2014. Det er symptomatisk hvordan den igangværende transformationsproces gennemsyner dette lille kloge skrift.

⁴⁸ Frederik Tygstrup: “Litteraturens geografi, teknologi og epistemologi”, *Kritik* 213, 2015, s. 22-30.

⁴⁹ Jf. Charles Bernsteins i det unge litteraturmiljø helt centrale artikel: “Midlertidige institutioner: Små forlag og poetisk fornyelse”, *OEI* 33-34-35, 2007, s. 442-447.

at den litterære kritiks formater såsom den grundige anmeldelse og essayet udfordres af mere journalistiske genrer, der fungerer bedre som den *clickbaiting*, ofte sensationalistisk eller stærkt journalistisk vinklet, der er nødvendig for avisernes indtægter fra nettet. Dertil kommer en svækket tidsskriftskultur,⁵⁰ hvor det litterære tidsskrift hverken for forfattere eller for forskere i dag synes at være det adækvate medium til henholdsvis markering af et litterært nybrud eller henvendelsen til en bredere kulturel offentlighed.⁵¹ Sidstnævnte er en radikal ændring i forhold til det 20. århundrede, der måske kunne betegnes som “tidsskriftets århundrede”, idet tidsskrifterne var knudepunkter i miljøer, der fungerede som ofte ikke-formaliserede nationale og internationale netværk.⁵² Tidsskrifter som f.eks. 1960’ernes centrale tidsskrift *ta’* har været en vigtig kilde til at kunne skrive (og måske genskrive) den periodes historie.

Omvendt byder den aktuelle mediepluralitet på blogs og sociale medier – spørgsmålet er hvilken rolle de spiller i den litterære offentlighed og hvordan de fungerer i forhold til den litterære kritik? Springet fra Web 1.0 til Web 2.0, dvs. bevægelsen fra informations- til kommunikationsmedie, fødte så at sige de sociale medier og genfødte, i det mindste for en stund, den utopi, der var knyttet til introduktionen af det tidlige internet. Som medieforskeren Jakob Linaa Jensen, her i forbindelse med en bredere politisk offentlighed, udtrykker det om internettet:

“det er principielt åbent for alle, man kan kommunikere synkront eller asynkront, og der er ubegrænset plads. Hermed har ideen været, at alle kan komme til orde, og at traditionelle uligheder i adgangen til den politiske dagsorden forårsaget i forskelle i uddannelse, klasse eller social position vil blive elimineret”.⁵³

⁵⁰ Jf. bl.a. Martin Glaz Serup: “Hvad er et tidsskrift og hvorfor er det vigtigt?”, *Standart* 1, 2017, s. 15-17.

⁵¹ For sidstnævntes vedkommende ofte ufrivilligt forstærket af de øgede krav til forskerne om at publicere på engelsk i specialiserede, fagfællebedømte tidsskrifter, hvor overlappet mellem den akademiske offentlighed på den ene side og en bredere kulturel-litterær offentlighed på den anden reduceres markant.

⁵² Jf. de fire bind i *A Cultural History of the Nordic Avant-Gardes*, red. Tania Ørum et al., hvoraf bind 1 og 3 er udkommet.

⁵³ Jakob Linaa Jensen: “Facebook som politisk offentlighed”, *Facebook – fra socialt netværk til metamedie*, red. Jakob Linaa Jensen og Jesper Tække, 2013, s. 189.

Samtidig kan det, hvilket det amerikanske præsidentvalg i 2016 viste med al eftertrykkelighed, være manipulationskanal for interesser af økonomisk og politisk karakter. Den litterære offentlighed optræder på de samme transnationale platforme: andre kontekster, men samme flimrende medielogik.

Et fænomen som litterære blogs blev der i anden halvdel af 2000'erne⁵⁴ næret store forhåbninger til: Som korrektiv til aviskritikken; som dialogisk og netværket medie; som en litterær kritik, der i sig selv kunne mutere og blive litterær. Modsat avisanmeldelsernes rammesatte tale besad bloggen ingen maksimal længde, ingen deadline, ingen monologisk tale. Den litterære blogosfære besad og besidder mange forskellige typer: forfatterblogs, anmelder- eller anmeldelsesblogs, litterært filtrerende blogs, kollektivt-litterære blogs etc.⁵⁵ Litteraturtidsskriftet *Sentura* bragte i 2008 en liste over 83 danske forfattere, etablerede som ukendte, samt 14 anmeldere og kulturskribenter, 25 foreninger, forlag og magasiner, der havde en blog. På listen stod også 25 læserblogs/bogblogs.⁵⁶ En af dem, der ikke stod på listen, var Asta Olivia Nordenhof og hendes tidligere omtalte blog *jegheddermitnavnmedversaler*. Bloggen eksisterede endnu ikke i 2008 (den blev først oprettet i september 2010), men den har siden fået en kanonisk status og har dermed indirekte styrket fænomenets anseelse. Et af de måske væsentligste forsøg på at anvende bloggen som en platform, der kunne udfordre den etablerede dagbladskritik, var den kollektive litteraturblog *Promenaden* (2011-2017), der med større og mindre held forsøgte at blande sig i den litterære offentlighed; denne vender jeg tilbage til.

⁵⁴ Se bl.a. Ida Ebbensgaard: "Blog: AKA, Altmuligt Klubbens Avis", *Politiken* 18.11. 2006, hvor det noteres, at "en stor underskov af yngre danske forfattere har taget det nye medie til sig. Nogle publicerer, andre bruger det som nyhedskanal, diskussionsforum eller bare et sted, hvor man i en uhøjtidelig form kan vise work in progress".

⁵⁵ Jf. Thomas Hvid Kromann og Martin Glaz Serup: "Den litterære blog. Hvordan arbejder den litterære blog som en aktiv del af den litterære offentlighed; som refleksionsrum, diskursudvidelse og (muligheds)arkiv", *Standart* 3-4, 2012, s. 87-91. For litteratur om blogs, se bl.a. Aimée Morrison: "Blogs and Blogging: Text and Practice", *A Companion to Digital Literary Studies*, red. Ray Siemens and Susan Schreibman, New York 2007, s. 369-387; Jill Walker: *Bloggning*, Cambridge 2008; Anne-Marie Mai: *Hvor litteraturen finder sted. Moderne tider 1900-2010*, 2011 og Jodi Dean: *Blog Theory. Feedback and Capture in the Circuits of Drive*, Cambridge 2013.

⁵⁶ <senturaklommen.blogspot.dk/2008/08/links-til-blogs-om-litteratur.html>.

Talrige blogs eksisterer den dag i dag, herunder væsentlige og mangeårige, om end på ingen måder dagsordensættende, såsom *Kornkammer*⁵⁷ og *Blogdahl*.⁵⁸ I dag er der dog ingen tvivl om, at bloggens spæde ansatser til en fornyelse af den litterære offentlighed er overtaget af *Facebook*, den veritable “blog killer”, der har en nærmest hegemonisk status. Sammenlignet med *Facebook* forekommer blogmediet i retrospekt (og selvsagt i sin bedst tænkelige form) at have fungeret lidt som de kaffehuse i 1700-tallets metropoler såsom London og Paris, der optræder i Jürgen Habermas’ beskrivelse af opkomsten af en borgerlig offentlighed,⁵⁹ hvor en udvalgt skare af personer i fred og ro diskuterede udvalgte emner af almen betydning. Habermas’ offentlighedsteori er siden hen blevet kritiseret fra talrige sider for at være for ekskluderende, idet Habermas’ “strenge idealer for demokratisk dialog reelt forudsætter deltagere, som er uddannede og vant til debat og diskussion”.⁶⁰ At den litterære blog i praksis var delvist hemmelig og samtidig (for dem, der havde opdaget den) åben for, at man kunne give sit besyv med i kommentarfeltet, betød at litterære blogs af og til evnede at indeholde og fastholde væsentlige diskussioner om litterære emner.⁶¹

Facebook er derimod et fortrinligt redskab til redistribution af tekster fra andre medier, men er samtidig grundet sin netværksekspanderende arkitektur i konstant fare for at skabe et “kontekstkollaps”,⁶² idet alle kan blande sig i debatten; en debat, der kan knopskyde hvor og når som helst. Man kunne også kalde det en *diskussionsekspllosion*. Via mediesynergien mellem aviser, tv og sociale medier skabes en højeksplosiv, platformmæssigt knopskydende, affektiv, simultan og hastigt

⁵⁷ Forfatteren Martin Glaz Serups litteraturblog, hvis væsentligste kvalitet er, at den filtrerer, dvs. løbende linker ud til interessante litterære fænomener og værker på nettet, jf. <kornkammer.blogspot.dk>.

⁵⁸ *Weekendavisen*-kritikeren Lars Bukdahls ganske kaotiske kritisk-litterære sidespor til hans mere officielle litteraturkritik, jf. <bukdahl.blogspot.dk>.

⁵⁹ Jf. Jürgen Habermas: *Borgerlig offentlighed. Offentlighedens strukturændring: undersøgelse af en kategori i det borgerlige samfund*, 2009 (tysk originaludgave 1962).

⁶⁰ Jakob Linæa Jensen: “Facebook som politisk offentlighed”, *Facebook – fra socialt netværk til metamedie*, red. Jakob Linæa Jensen og Jesper Tække, 2013, s. 193.

⁶¹ Jf. diskussionen om norsk vs. dansk litteratur på litteraten Stefan Kjerkegaards blog, <kjerkegaard.blogspot.dk/2010/09/i-norge-bor-der-andet-end-trolde.html> (45 kommentarer) og <kjerkegaard.blogspot.dk/2010/09/om-den-fravrende-modernistiske-roman-i.html>. En del af tråden blev grafisk citeret i Jeppe Brixvold: “Om den fraværende modernistiske roman”, *Den blå port* 90, 2012, s. 91-109.

⁶² Jf. Alice E. Marwick og Danah Boyd: “I tweet honestly, I tweet passionately: Twitter users, context collapse, and the imagined audience”, *New Media Society*, 7.7.2010, s. 1-20.

accelererende “debat”, der når ud til og involverer langt flere, end hvis den havde været begrænset til f.eks. et fåtal af avisartikler og indsendte læserbreve desangående. Hvis man skal nævne nogle af de mest markante litterære sager fra de seneste fem år: 1) Yahya Hassans kometagtige entré på den litterære scene (sensommeren og efteråret 2013), hvilket var uløseligt forbundet med den sociale kritik han lancerede allerede inden udgivelsen i et meget delt og diskuteret interview i *Politiken*; 2) den såkaldte “hvidhedsdebat” (2013-2014), der bl.a. handlede om etableringen af kulturelle deloffentligheder og den hvide, mandlige litteraturkritikers mulighedsrum; 3) sagen vedr. litteraturredaktør på *Politiken* Jes Stein Pedersens udnævnelse som medlem af litteraturudvalget i Statens Kunstfond og tilbagetræden fra samme (2014) på grund af kritikken af Pedersens magt over uddeling af *både* symbolsk og økonomisk kapital; 4) diskussionen i forbindelse med Mette Høegs kritik af det danske litterære miljø (2015); 5) diskussionen af Christina Hagens *Jungle* (2017), der initialt handlede om politisk korrekthed og social kontrol, en debat, der knopskød på mange platforme.

Det falder uden for rammerne at gå nærmere ind i disse debatter, der alle var præget af denne mediesynergi. Det kan endda være svært at kortlægge dem via litteraturreferencer, idet de netop knopskød, men jeg vil kort nævne de potentielle konsekvenser. “Demokratisering” bliver i realiteten en parcellering af den litterære offentlighed på grund af antallet af platforme, deltagere og opløsningen af grænsen mellem den litterære offentlighed og andre offentligheder. Den fælles litterære samtale, der nu involverer langt flere, end da redaktører på tidsskrifterne og omnibusaviserne var *gatekeepers*, synes truet af antallet af deltagere samt af den hastighed og affekt, der er på spil. De sociale mediers informationsarkitektur betinger efterhånden i de fleste tilfælde debatten i den litterære offentlighed.⁶³ Modsat internettets folkelige gennembrud og ved opkomsten af blogkulturen eksisterer der i dag vel få utopiske forhåbninger, selvom nogle stadigvæk, som forfatteren Ib Michael har gjort det i en besk kritik af anmelderstanden,⁶⁴ kan drømme om et frit og utvungent fællesskab (af Ib Michael-læsere?).

⁶³ Hvor indlejret indholdet er i informationsarkitekturen, kan man se i nyere eksempler på citater fra blogs eller Facebook. Her er det ikke kun ordene, der citeres, men også det grafiske design som ordene indgår i, jf. bl.a. Karen Wagner 2017 og Kjerkegaard 2017. Det svarer til at citere et digt ved at fotografere siden som digtet står på – hvilket editionsfilologisk set ville være en absolut legitim måde.

⁶⁴ Kasper Schultz Lund: “Ib Michael vil af med boganmeldelserne: Fuck nu de stjerner!”, *Berlingske Tidende* 17.3.2017: “Ib Michael beskriver den nuværende markedsføring

Hvad betyder medialiseringen for den litterære kritik?

Spørgsmålet om den litterære kritik i den digitale tidsalder har derfor ikke uden grund været et omdiskuteret emne i de senere år i visse dele af dagblads- og tidsskriftspressen.⁶⁵ Hvad betyder det for den fremtidige filtrerings- og kanoniseringsproces, når litteraturkritikernes rolle som de første *gatekeepers* svækkes, hvorved klassiske litterære kriterier for god litteratur udfordres af læserfællesskaber og kommerialisering?

som et levn fra analoge tider, hvor optræden og anmeldelser i dagbladene [sic] var den eneste måde, hvorpå forfattere og forlag kunne få opmærksomhed. Men i dag kan man helt lade være at sende litteraturen til anmeldelse. I stedet skal den digitale tidsalder have lov til at sætte sit præg på branchen. Han mener, at tidens digitale muligheder kan overtage markedsføringen ved, at forfattere og læsere bruger hinanden til at reklamere, diskutere og vurdere udgivelserne i en social sammenslutning af litteraturinteresserede”. Ib Michael uddyber dette synspunkt i artiklen: “Det skal foregå på den måde, at vi opbygger et offentligt litterært fællesskab, hvor man kan gå i netværk med hinanden. Der kan man så sørge for, at ens værker får en langt større udbredelse, i stedet for at vi skal sidde og vente på anmelderstjerner”. Ib Michaels forslag blev ikke overraskende skudt ned af Lindhardt & Ringhofs marketingschef Søren Anker Madsen og litteraturredaktør Søren Kassebeer på *Berlingske Tidende*, der betonedede vigtigheden af redaktionel omtale på grund af sammenfaldet mellem avis- og boglæsere samt anmeldernes faglige kvaliteter.

⁶⁵ Jf. bl.a. *Spring* 33, 2013. Dagbladet *Information* har flere gange redaktionelt prioriteret debatten, jf. bl.a. Johannes Henriksen: “Debatten der blev væk”, *Information* 25.5.2012, Pauline Bendsen: “Den detroniserede dagbladskritiker”, *Information* 28.6.2013, Amalie Kønigsfeldt: “Hvem har ret til at fælde smagsdomme?”, *Information* 2.12.2016; Maria Høher-Larsen: Opbrud i litteraturkritikken, *Information* 2.12.2016, Tobias Skiveren: “Er danske litteraturtidsskrifter virkelig i krise”, *Information* 11.4.2017, og Audun Lindholm: “Kritikkens økosystem”, *Information* 22.4.2017. På bloggen *Kornkammer* diskuteredes dette emne allerede i 2009 heftigt af aktører inden for det litterære felt, jf. <kornkammer.blogspot.dk/2009/03/litteraturkritik.html>. Debatten om litteraturkritikken var i sommeren et emne i *Politikens* spalter efter forfatteren Mikkel Thykiers hårde kritik, jf. Thykier: “Niveauer af usikkerhed – kunstnerisk og kritisk underkastelse” (*Politiken* 11.6.2017). Thykiers kritik, hvor han genoptager sin kritik fra pamfletten *Over for en ny virkelighed* (2011), bekræfter paradoksalt nok litteraturkritikkens position og spørgsmålet om medialisering, internet etc. er (igen) ret fraværende hos Thykier. Efterfølgende kom en lille serie af interviews, hvor Thykiers kritik blev diskuteret: Mikkel Thulstrup Nielsen: “Vi befinder os i en total hybridtilstand i alle dele af samfundet” (*Politiken* 18.6.2017, interview med forlaget Gestus), Mikkel Thulstrup Nielsen: “Hvad skal vi med Litteraturkritikken” (*Politiken* 25.6.2017, enquete med deltagelse af kritikere Lars Bukdahl, Susanne Christensen, Kamilla Löfström, Lilian Munk Rösing og Christian Idskov); Lise Garsdal: “Hvad mener du, Jeppe Brixvold” (*Politiken* 18.6.2017, interview med Forfatterskolens rektor), Mikkel Thulstrup Nielsen: “Man kunne finde inspiration i madanmeldelsen” (*Politiken* 25.6.2017, interview med forfatterne Anders Abildgaard og Amalie Smith).

Når aviser og tidsskrifter er i krise, hvorved de centrale institutioner, der var afgørende for opkomsten af en borgerlig, herunder en litterær, offentlighed svækkes? Når deloffentlighederne måske nok producerer polemik, men ikke en regulær litterær kritik? At dele er ikke at læse. Små kritiske pip i et kommentarfelt til en delt artikel er ikke litterær kritik. Den litterære kritik er (eller har i hvert fald været) en værdidom, en retstale.⁶⁶ Hvad betyder den manglende filtrering?

I et nummer af (papirtidsskriftet) *Spring* fra 2013, der havde "anmelderi" som tema, blev det understreget, at slaget ikke var tabt, men det blev dog konstateret, at den litterære kritik på grund af omstændigheder som de ovenfor beskrevne, var i defensiven.⁶⁷ Flere bidragydere udtrykte på linje med Gyldendals litterære direktør, Johannes Riis, et håb om "at det bliver muligt for dagbladskritikken at genvinde noget af den indflydelse, den havde før, uanset om den bliver læst på papir eller på Nettet".⁶⁸ Blogs og sociale medier betyder at de litterære institutioner får svar på tiltale og at værdidomme anfægtes. En såret forfatter kan svare igen på egne eller andres vegne; kritikere kan blive tvunget til at svare, fordi et givent netværk af "venner" kan inkludere væsentlige aktører i det litterære felt, hvorfor et (for)svar er nødvendigt. Den traditionelle magtbalance, der privilegerede litteraturkritikkens monologiske tale, forrykkes dermed. Det er svært at forestille sig at udviklingen rulles tilbage. Institutionens magt bekræftes omvendt, når positive anmeldelser deles.

At idealet om den litterære kritik imidlertid eksisterer endnu, bekræftes af Audun Lindholm, der er chefredaktør på det norske litteraturtidsskrift *Vagant* og en opmærksom iagttagelse af ændringerne i det

⁶⁶ John Chr. Jørgensen: "Recensionens kritik. Den danske anmeldelse før og nu", *Kritik* 120, 1996, s. 23-33. Se også Jørgensens doktordisputats *Det danske anmelderis historie*, 1994.

⁶⁷ Jf. bidragene fra bl.a. Anne Middelboe Christensen, Erik Svendsen og Johannes Riis. Fra den nyskabende og mere aktivistiske fløj i samme *Spring*-nummer kan nævnes Martin Glaz Serup: "Lemmingeparametret" (s. 98-101), "Mai Misfeldt: "Heldigvis kan du (og jeg) læse benhård og følsom poesi såvel som både impressionistisk og teoretisk kritik af samme på Promenaden" (102-104) og Kamilla Löfström: "Noter vedr. en litterær offentlighed" (s. 105-109).

⁶⁸ Jf. Johannes Riis: "Nogle tendenser i dagbladskritikken", *Spring* 33, 2013, s. 79. Der er tale om et plaidoyer for "den fagligt funderede anmeldelse", for, som Riis skriver, "der er verden over almindelig enighed om, at dagbladskritikken spiller en mindre og mindre rolle for såvel en bogs anseelse som udbredelse", s. 77. Johannes Riis' forlag opfordrede i 2017 på Facebook læsere til at skrive anmeldelser på nettet som forlaget (for de positives vedkommende) kunne bruge i markedsføringsøjemed, jf. note 25.

danske litterære felt. Lindholm beskriver visionen om den litterære kritik således:

“en *kritik*, som tager sigte på at levere noget andet end fagfælle-gennemsete fagartikler; som nærer ambitioner om en essayistisk, frittænkende, akut aktuel deltagelse i offentligheden; som ønsker at være debatskabende; som ikke kun analyserer, men også ser sig selv som en selvstændig kraft i idékampen; en *kritik*, som ikke vil lade sig nøje med at opsummere litterære tendenser i oversigtsværker, men selv vil påvirke, hvad som skrives; og som ikke mindst forsøger at udtrykke sig på sprog, som kan kaldes litterært. En sådan *kritik* vil være vanskelig at overse, både for dagbladene, litteraterne og de almene læsere, simpelt hen fordi den vil være indlysende væsentligt læsestof for alle nysgerrige og videbegærlige ikke kun for dem, som har lært sig at betragte verden som diskurser, dikotomier og kontekster”.⁶⁹

Det er interessant at Lindholm forsøger at få den litterære kritik væk fra universiteterne og de fagfællebedømte artikler, til fordel for en knap så institutionelt forankret – må man formode? – kritik. Det store spørgsmålet er imidlertid ikke kun, *hvor* denne litterære kritik skal foregå og *hvem*, der skal finansiere den, men i sidste ende vil det også handle om hvilke navigeringsmuligheder den litterære kritik rent faktisk har i en medialiseret samtid.

I forbindelse med tidsskriftet *Kritiks* lukning i 2016 blev der bragt en enquete på netop *Vagants* hjemmeside (med overvejende danske bidragydere). *Kritik* evnede ofte at fungere som en bro mellem disse offentligheder, om end med alt for få læsere. Kommentatorerne knyttede lukningen af *Kritik* sammen med netop transformationerne i den litterære offentlighed og den litterære kritik. Stemningen var blandet, fra lektor Hans Hauges ret så mistrøstige: “Det er nok forbi for papirtidsskrifter og for tidsskrifter som institutioner og for litterære tidsskrifter” til *Politiken*-kritikeren Kizaja Ulrikke Routhe-Mogensen, der betonedede, at krisetiden også “på godt og ondt” var “en åbning af et mulighedsrum”, hvilket krævede “nye former”, uden at hun dog specificerede disse.⁷⁰ En af de øvrige enquete-deltagere, kritikeren Elisabeth Skou Pedersen, henviste til “et af de mest begavede indlæg i den danske lit-

⁶⁹ Audun Lindholm: “Kritikkens økosystem, *Information* 22.4.2017.

⁷⁰ <www.vagant.no/etter-kritik>.

teraturdebat, jeg længe har læst”, den unge skribent Kasper Lyngholm Larsens essay “Tilbage til kritikken” i nettidsskriftet *Salon* 55.⁷¹ Siden da er *Vagant* interessant nok fusioneret med *Salon* 55. Måske er fremtiden rent faktisk, som kritikeren Kamilla Löfström udtrykte det spørgende i det førnævnte nummer af *Spring*, “lidt gammeldags i det?”⁷² Med andre ord: At idealerne for den litterære kritik skal fastholdes, hvorimod udfordringen er den platform, som den finder sted på?

Digitale håndskrifter og webarkivalier

I Håndskriftsamlingen på Det Kgl. Bibliotek opbevares forfatterarkiver, der indeholder breve, manuskripter, notesbøger m.m. Arkivalske mulighedsrum, der kan give nye perspektiver på det allerede kendte, det være sig et litterært værk, et forfatterskab eller en periode – eller måske kan arkiverne endda fungere som veritable moddiskurser over for vedtagne og ukritisk overleverede fremstillinger f.eks. af litteraturhistorisk karakter.⁷³

Fra slutningen af det 20. århundrede og frem har nye teknologier skabt ‘digitale håndskrifter’ såsom Word-dokumenter, e-mails og andet digitalt født materiale, der cirkulerer i privat eller semiprivat regi. Fra et indsamlings- og bevaringsperspektiv må man konstatere, at man ikke længere kan vente på dødsboernes loftsrum og skuffedarier med litterært materiale – for til den tid vil de anvendte harddiske formentlig være utilgængelige eller kasserede – eller være i filformater som ikke længere kan læses. En løbende arkivering er nødvendig, så vigtige data, f.eks. e-mailkorrespondancer af vigtig litteraturhistorisk værdi eller versioner af et litterært mesterværk kan blive bevaret.⁷⁴ Bevaringsproblematikken forstærkes yderligere for ‘webarkivalier.’ Nettet er en offentlig produktions-, distributions- og receptions kanal, hvor digitalt født materiale såsom blogs, hjemmesider og profiler på sociale medier ikke eksisterer

⁷¹ “Opråbet kommer fra ungdommen, men kalder på mange måder på gamle dyder: I stedet for på nyhedstrekantens præmisser at stampe generationsportrætter og tendensartikler op af den litterære muld skal vi vende blikket mod den gode, gammeldags kritik, mener *Salon* 55-redaktøren”.

⁷² Kamilla Löfström: “Noter vedr. en litterær offentlighed”, *Spring* 33, 2013, s. 107.

⁷³ Jf. arkivet som trope og fleksibelt koncept i samtidskulturen, se bl.a. Eivind Røssaak (red.): *The Archive in Motion. New Conceptions of the archive in Contemporary Thought and New Media Practices*, Oslo 2010.

⁷⁴ Arkiveringstjenesten MyArchive på Det Kgl. Bibliotek fungerer som en art selvarkivering for e-mails, jf. bl.a. <www.kb.dk/da/nb/samling/myarchive>.

i et fysisk eksemplar eller et begrænset oplag, men derimod er tilgængeligt for (principielt) alle på nettet; til gengæld kan materialet også forsvinde fra den ene dag til den anden, med mindre det fra privat eller institutionelt hold er blevet arkiveret inden.

Spørgsmålet om netarkivering har ikke fået megen opmærksomhed inden for det litterære felt, højst som randbemærkninger,⁷⁵ på trods af at netarkiver vil indeholde kilder, måske endda centrale kilder, til skrivningen af fremtidens litteraturhistorie og revisionen af selvsamme. Denne problematik er ikke afgrænset til et omfattende forskningsfelt som "Digital Humanities", for medialiseringen af det kulturelle felt betyder at hele Humaniora er indlejret i den digitale teknologi. Nettets natur er f.eks. allerede nu en udfordring for vores referencesystemer på grund af webarkivaliernes forandrings- og forsvindingsgrad. Nettet er nemlig *ikke* et arkiv, men derimod i konstant flux. Idéen om at "nettet aldrig glemmer" er en myte, idet en generel amnesi kan tilskrives ændrede teknologier, lukkede hjemmesider, døde links osv. Ret beset har problemet været der fra internettets begyndelse, men en faktor for forsvindingsgraden er *tid*. Problemerne forstærkes efterhånden som årene går.

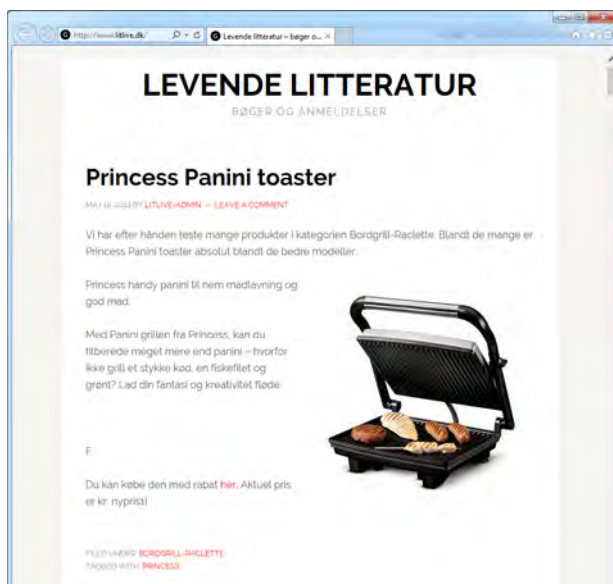
Jeg omtalte tidligere Caspar Erics blog *Fragmenter mod et kulturelt arkiv*, hvis indhold er blevet slettet. Et andet eksempel: Går man *Senturas* tidligere omtalte liste over de 83 danske forfatterblogs fra 2008 systematisk igennem, vil man konstatere, at 43 af de nævnte blogs stadigvæk er tilgængelige (heraf de 11 som aktive blogs),⁷⁶ hvorimod de resterende 40, dvs. 48,2 %, er utilgængelige på det levende web.⁷⁷ Skal man i dag, beskedne 10 år efter bloggernes gennembrud i det litterære felt, skrive om fænomenet, vil en betydelig del af kildematerialet *de facto* være ikkeeksisterende på det levende web. Et tredje eksempel: Læser man *Springs* temanummer om anmelderi og vil tjekke de tekster på nettet, der i 2011 skabte en ophedet polemik mellem forfatteren Ib Michael og

⁷⁵ Jf. eksempelvis indledningskapitlet i Wagner 2017, s. 9.

⁷⁶ Aktive blogs definerer jeg som blogs, hvor den seneste blogpost er under et år gammel.

⁷⁷ 21 stk. var utilgængelige pga. en 404-fejl og lignende, 8 stk. sendte læseren hen til forfatterens hjemmeside og tre *redirectede* til hjemmesider, der intet havde med forfatteren at gøre. Endelig var 8 blogs nu kun tilgængelige via invitation. Undersøgelsen blev udført 31.5.2017 og gentaget ugen efter, 7.6.2017, på to browsere (Internet Explorer og Google Chrome).

Litlives hjemmeside som den ser ud i dag, hvor den er blevet overtaget af reklamer for køkkenmaskiner.

kritikeren Lars Bukdahl, vil man delvist søge forgæves.⁷⁸ To af de mest beklagelsesværdige tab i en litterær kontekst er imidlertid de kollektive litteraturblogs/sider *Litlive* (2003-2009) og *Promenaden* (2011-2017), idet der her var tale om mangeårige, kollektive og indbyrdes temmelig forskellige forsøg på at nytænke den litterære kritik og offentlighed. Jeg vil derfor kort beskrive deres opkomst, struktur og bortgang, inden jeg retter blikket mod netarkivalske problematikker og muligheder.

Litlive og Promenaden

Går man i dag ind på <litlive.dk> møder man overskriften “Levende litteratur. Bøger og anmeldelser”.⁷⁹ Første blogpost viser et fotografi af en “Princess Panini Toaster”, hvis kvaliteter beskrives i den tilhørende, sprogligt ubehjælpsomme, formentlig *googletranslatete*, tekst: “Vi har efter hånden teste mange produkter i kategorien Bordgrill-Raclette.

⁷⁸ Ib Michael udgav den tekst, der kickstartede debatten på sin forfatterside under gyldendal.dk. Denne eksisterer ikke længere. På Lars Bukdahls blog, der findes endnu, vil Bukdahls bidrag formentlig kunne findes, men direkte links gives ikke, kun til hovedsiden. Om forløbet, se: Kristian Himmelstrup: “Agurketid”, *Spring* 33, 2013, s. 51-63.

⁷⁹ I skrivende stund: 1. juni 2017.

Blandt de mange er Princess Panini toaster absolut blandt de bedre modeller”. Dette er ikke konceptuel litteratur: domænenavnet er opgivet og overtaget af andre, måske på grund af den livlige, tværnationale trafik, der havde været på sitet oprindeligt? I dag reklameres der – udover for Princess Panini Toaster – for Morphy Richards Brødbager og andre køkkenmaskiner.

Litlive var imidlertid et af de fremmeste eksempler på en tværskandinavisk litterær offentlighed, der opstod i 2000’erne.⁸⁰ *Litlive* blev grundlagt af forfatterne Pablo Henrik Llambias og Martin Glaz Serup i 2003, fra begyndelsen som et månedligt nyhedsbrev og en hjemmeside. Både nyhedsbrev og hjemmeside gav et overblik over litteraturoplæsninger, deraf navnet, og blev suppleret af fire månedlige anmeldelser af aktuelle, skønlitterære bøger.⁸¹ I 2007 blev *Litlive* et tværskandinavisk foretagende med søstersiderne <litlive.se> og <litlive.no>,⁸² hvorved man samtidig udvidede anmelderstaben.⁸³ Llambias trådte ved samme lejlighed ud af redaktionen og blev erstattet af svenske Annelie Axén og norske Mariann Enge. Samme år skrev digteren og *Afsnit P*-redaktøren Christian Yde Frostholt i en artikel om *Litlive* i *Weekendavisen*, at

“netop det lidt længere format, som Litlive-anmeldelserne har i forhold til avisernes, giver tydeligvis bedre albuenum til både

⁸⁰ Udover *Litlive* kan man også nævne de tværnordiske elementer i festivaler (norske Audiatur og danske Verbale Pupiller) og tidsskrifter (norske *Nyposi*, svenske *OEI* og *Kritiker*).

⁸¹ Jf. Mette Størum Krogh: “web.hvad.hvor”, *Information* 4.9.2003. *Litlive* havde en fast stab af anmeldere, heraf nogle rekrutteret fra dagbladene (Lars Bukdahl, Lars Handesten, Lillian Munk Rösing, Mai Misfeldt og Mikkel Bruun Zangenberg) samt andre folk fra det litterære felt, såsom forfatterne Martin Larsen, René Jean Jensen, litteraten Kristine Kabel samt to nordiske anmeldere, norske Astrid Fosvold og svenske Eva Ström.

⁸² Martin Glaz Serup har angivet “det tosprogede finske anmeldelse site kiiltomato.net/lysmasken.net” som en inspiration, jf. Martin Glaz Serup: “Litlive”, *Vagant* (under udgivelse).

⁸³ I februar 2009 så anmelderstaben således ud: Skribenter: Anders Abildgaard Nielsen (DK), Espen Stueland (N), Frederik Hertzberg (SF), Hanna Nordenhök (S), Helena Boberg (S), Henrik Petersen (S), Hilde Matre Larsen (N), Jenny Högström (S), Johan Dahlbäck (S), Karsten Sand Iversen (DK), Kristina Nya Glaffey (DK), Kristine Kabel (DK), Lars Bukdahl (DK), Lillian Munk Rösing (DK), Linda Östergaard (S), Mai Misfeldt (DK), Mikkel Bruun Zangenberg (DK), Nils Olsson (S), Nora Simonhjell (N), Peter Borum (DK), René Jean Jensen (DK), Sissel Lie (N), Tania Ørum (DK), Trond Haugen (N) og Ulf Karl Olov Nilsson (S), jf. <kornkammer.blogspot.dk/2009/02/litlive-63.html>.

skrupler, nuancer, detaljer og personlige associationer, samt inddragelse af andre læsninger af værkerne. Alt sammen frugtbart, ligesom udefrablet i sig selv er det”.⁸⁴

Senere samme år udtalte *Litlive*-redaktøren Serup, at ambitionen var at “udvide feltet for litteraturkritikken”.⁸⁵ Denne udvidelse skete bl.a. gennem muligheden for længere anmeldelser og den helt simple, men nyskabende strategi med at anmelde på tværs af landegrænser, hvilket jo er en mulighed i Skandinavien. Herved blev det muligt at løsrive et givent litterært værk fra den nationale, litterære kontekst, som det var indlejret i, og udpege andre, måske fremtidigt mere produktive, vinkler, fordi der var plads til disse “skrupler, nuancer, detaljer og personlige associationer, samt inddragelse af andre læsninger af værkerne”, som Frostholm skriver.⁸⁶ Produktionstiden var længere og den redaktionelle feedback i *Litlive* var grundigere end på dagbladene,⁸⁷ hvorfor, vil jeg tilføje, at anmeldelserne herved rent gennemæssigt placerede sig et sted mellem dagbladsanmeldelsen og andre former såsom essayet eller en grundigere analytisk kritik. *Litlive* fungerede i en vis forstand som et tidsskrift, der udkom hver måned (modsat f.eks. en blogs løbende tilføjelse af nye poster), herved blev der skabt et lille momentum, en begivenhed, hvilket afspejles i, at dagbladene af og til refererede til anmeldelserne. Betragtet som tidsskrift var der ikke tale om et avantgardetidsskrift med en klar litteraturpolitisk agenda eller et alment kulturtidsskrift,⁸⁸ der gav et repræsentativt blik over bogsæsonen, men bøgerne tilhørte

⁸⁴ Christian Yde Frostholm: “Litlive? Nettidsskrift på skandinavisk og dansk litteratur for udlændinge”, *Weekendavisen* 9.3.2007. Se desuden Kristoffer Holm Pedersen: “60 numre og aldrig kysset”, *Information* 3.10.2008 og Anders Juhl Rasmussen: “Det nordiske samarbejde lever og har det godt”, *Kristeligt Dagblad* 27.3.2010.

⁸⁵ Synne Rifbjerg: “Kulturrevy 2007/2008”, *Weekendavisen* 28.12.2007.

⁸⁶ Martin Glaz Serup fremhæver Jenny Högströms læsning af det kontroversielle første bind i Jørgen Leths erindringsserie, der var med til at gøre ham til *persona non grata* i store dele af den danske offentlighed, men på *Litlive* læses med “en helt anden tilgang, et andet tonefald og en anden energi” (mail fra 2.6.2017), hvor det snarere er det lidt kedsommelige end det kontroversielle, der fremhæves. Jf. Högströms anmeldelse i nyhedsbrev #52, december 2007 (utilgængelig på det levende web).

⁸⁷ Martin Glaz Serup: “Litlive”, *Vagant* (under udgivelse).

⁸⁸ Jf. Claes-Göran Holmbergs udmærkede totalitet af “tidsskrifter”, hvoraf visse er kulturtidsskrifter og af disse finder man de “litterære tidsskrifter, herunder de “unglitterære” (hvoraf en delmængde igen er avantgardetidsskrifterne), se Claes-Göran Holmberg: *Upprorets tradition. Den unglitterära tidskriften i Sverige*, Höör 1987.

en selektiv, finlitterær kontekst. I 2009 var der vagtskifte i *Litlive*,⁸⁹ men tidsskriftet gik ind senere samme år. *Litlives* vigtige arbejde er så småt blevet indskrevet i litteraturhistorien, bl.a. i *Norsk litteraturkritikks historie 1870-2010* (2016)⁹⁰ og i Anne-Marie Mais *Litteraturen finder sted* (2011), men *Litlives* hjemmeside var allerede få år efter ikke længere tilgængelig på nettet, snart havde heller ikke redaktørerne adgang.⁹¹ <Litlive.no> og <litlive.se> er ligeledes i dag utilgængelige på det levende web.

Promenaden (2011-2017) forsvandt 1. april 2017 uden den mediebevågenhed, med hvilken siden blev lanceret.⁹² Den grundlæggende idé var, som det lød i pressemeddelelsen, at udgøre “et alternativ til en stadig mere kommerciel og udvandet litteraturformidling i Danmark”.⁹³ Initiativtagerne var otte forfattere og litterater: Forfatterne Thomas Boberg, Niels Frank, Pia Juul, Lene Asp og Lars Skinnebach, litteraten Elisabeth Friis samt forfatterne og litteraterne Maja Lucas og Martin Glaz Serup. Året efter suppleredes med yderligere syv forfattere og kritikere.⁹⁴ Gruppen spændte over flere forfattergenerationer, idet de var debuteret i hhv. 1980’erne, 1990’erne og 2000’erne. Her var ikke tale om en ny, ung gruppe af forfattere, men derimod om delvist særdeles velplacerede skikkelser i det litterære felt. I pressemeddelelsen oplystes det, at der var tale om en “fællesblog”, hvor hver blogger stod for sine egne indlæg. Hvor *Litlive* var litteraturkritik, var *Promenaden* litteraturformidling i bredeste forstand, herunder tekster, der var eller kunne læses som litteratur: “omtaler af nye bøger, polemiske kommentarer, digte, fotos, rejsebeskrivelser, sider fra dagbogen eller notesbogen, boganmeldelser osv”. (jf. pressemeddelelsen). I sammenligning med *Litlives* hjemmeside havde *Promenaden*, netop som blog, et kommen-

⁸⁹ <kornkammer.blogspot.dk/2009/02/litlive-63.html>.

⁹⁰ Sissel Furuseth, Jahn Holljen Thon og Eirik Vassenden (red.): *Norsk litteraturkritikks historie 1870-2010*, Oslo 2016. Se særligt Sissel Furuseth og Kristoffer Jul-Larsens kapitel “Litteraturkritikkens digitale grensesnitt” (s. 569-581).

⁹¹ I en mail fra Martin Glaz Serup til denne artikels forfatter ytres frustrationen over, at sitet ikke længere er oppe, samtidig med at Serup løbende får henvendelser fra folk, der gerne vil konsultere materialet (mail fra 26.10.2012). *Litlives* webmaster Bo Ærenlund Sørensen skriver i en mail fra 30.5.2017 at indholdet er “forsvundet i en stendød harddisk”.

⁹² Jf. Lars Bukdahl: “Last of the Proms”, *Weekendavisen* 17.3.2017.

⁹³ Pressemeddelelse, 23.11.2011, 1 side. Tak til Martin Glaz Serup for at have tilsendt mig dokumentet.

⁹⁴ Jeppe Brixvold, Kamilla Löfström, Lars Frost, Mai Misfeldt, Peter Borum, René Jean Jensen og Torben Madsen.

tarfelt. Der blev skrevet om det nye tiltag inden siden gik i luften⁹⁵ og allerede på første dag tiltrak Niels Franks (parodisk misogyne?) tekst “Yngre kvindelig forfatter” sig det meste af opmærksomheden i form af i alt 78⁹⁶ kommentarer i kommentarfeltet fra læsere (heraf de fleste forfattere), debat på Facebook (bidrag som delvist blev copy-pastet ind i kommentarfeltet på *Promenaden*) samt opmærksomhed fra dagblade og radio. Skepsis og modvind mødte *Promenaden* lige fra starten. I en leder i *Information* mente man ligefrem, “at man allerede her på førstedagen [kan] konstatere, at *Promenaden* har undermineret sit seriøse formål og praktiserer det, som de anklagede andre for”.⁹⁷ At læse de øvrige indlæg faldt tilsyneladende ikke skribenten ind.⁹⁸ Året efter blev der også rettet kritik mod bloggen for ikke at gå nok i dialog med andre og større grupper af læsere,⁹⁹ ja endda for at være “symbol på den litterære offentligheds død”!¹⁰⁰ Sandheden ligger et sted midt imellem: *Promenaden* blev ikke et reelt alternativ til dækningen af litteraturen, omvendt var det et forsøg på at bruge nettet som platform for

⁹⁵ Jf. bl.a. Anita Brask Rasmussen: “Litteratur i medierne: Et alternativt rum for litteraturen”, *Information* 23.11.2011.

⁹⁶ Langt størstedelen af kommentarerne faldt inden for de første tre dage:

1.12.2011	37
2.12.2011	16
3.12.2011	11
4.12.2011	2
5.12.2011	2
6.12.2011	1
7.12.2011	6

samt fire “dryp” hhv. 9.12.2011, 15.12.2011, 17.12.2011 og 2.1.2012.

⁹⁷ NN: “Den litterære debat tilbage i sandkassen”, *Information* 3.12.2011.

⁹⁸ Man kan nemlig stille et stort spørgsmålstegn ved om *Promenaden* kunne forkastes *en bloc* pga. Niels Franks bidrag, idet samtlige af *Promenadens* skribenter på åbningsdagen uploadede en tekst: Lars Skinnebach: “Den byronske vegetar” (en læsning af *Twilight*-serien, 3 kommentarer), Martin Glaz Serup: “16. november 2011” (snapshots om læsninger, arbejde og litteratur, 5 kommentarer), Maja Lucas: “Til titlen” (en læsning af titlen i Virginia Woolfs roman, *To the Lighthouse*, 23 kommentarer), Lene Asp: “Reaktion #1; Mangfoldiggørelse af trivialitetens sprog af Leevi Leehto” (en læsning, 3 kommentarer), Pia Juul: “Skriften på væggen” (en lille læsning af udtrykket “Skriften på væggen”, 2 kommentarer), Elisabeth Friis: “Hvor er vi henne, venner?” (en kritik af *Politikens* bogtillæg, 15 kommentarer), Thomas Boberg: “Hvem er Bjørn i Bjørn Rasmussens *Huden er det elastiske hylster der omgiver hele legemet?*” (om ikke at læse autobiografisk, 29 kommentarer).

⁹⁹ Jf. professor Anne-Marie Mais kritik i Nicklas Freisleben Lund: “Litterær blogdanelse”, *Politiken* 3.12.2011.

¹⁰⁰ Jf. Johannes Henriksen: “Debatten der blev væk”, *Information* 25.5.2012.

varierende typer af litterær kritik. Som kilde, f.eks. i forbindelse med den såkaldte “hvidhedsdebat” vil *Promenaden* formentlig kunne få betydning i fremtiden.¹⁰¹ “Promenisterne” skrev, med indbyrdes meget varierende hyppighed,¹⁰² om begivenheder i det danske og internationale litterære felt. 594 blogposter blev det til i løbet af tidsskriftets levetid: 9,28 blogpost om måneden eller beskedne 2,32 blogpost om ugen i gennemsnit. Aktiviteten lå højest i årene 2011-2014.¹⁰³

“Den har længe været hensygnende, men fra omkring 1. april vil *Promenaden* være helt død. Og borte”. Således var *Promenaden*-redaktøren René Jean Jensens lakoniske bemærkning, da han 9. marts 2017 lagde den sidste blogpost op på *Promenaden*. Der kom et fåtal af kommentarer, der netop gik primært på Facebooks overtagelse af den litterære offentligheds diskussionsfora. En del af *Promenaden* ligger på det levende web endnu, nemlig dets initiale eksistens på Blogger (<prmdn.blogspot.dk>, 1. december 2011 til 19. juli 2012) inden man skiftede til WordPress og købte hjemmesiden <prmdn.dk>.

Problemet er ikke *Litlives* og *Promenadens* korte levetid; dette er et konstitutivt træk ved de fleste “little magazines” og for kollektive projekter af denne art. Seks år blev det til for begge projekter, hvilket i forhold til mange små tidsskrifter er meget. Det faktiske problem er ikke sidernes levetid, men at de ofte ikke bliver bevaret. Heldigvis er der netarkiverne med de muligheder og problemer disse tilbyder.

¹⁰¹ Den del af “hvidhedsdebatten”, der foregik på *Promenaden*, knytter sig særligt til Kamilla Löfströms blogpost “Hvidhedsdebatten whats next” (publiceret 26.4.2014, 137 kommentarer) <web.archive.org/web/20160401140803/prmdn.dk/hvidhedsdebatten-whats-next>.

¹⁰² I alt blev der publiceret 594 blogposter, her er skribenterne listet efter antallet af blogposter:

Martin Glaz Serup	132	Mai Misfeldt	21
Kamilla Löfström	124	Lars Frost	15
Thomas Boberg	76	Pia Juul	7
Niels Frank	71	Peter Borum	3
René Jean Jensen	61	Jeppe Brixvold	2
Elisabeth Friis	28	Torben Madsen	2
Maja Lucas	26	Lars Skinnebach	2
Lene Asp	24		

¹⁰³ Hvad er meget og hvornår er nok nok? I *Promenadens* levetid skrev Lars Bukdahl ene mand 4.460 poster på sin blog, hvorimod litteraten Stefan Kjerkegaard på sin blog i samme periode skrev 271 poster.

Netarkivering

Skal man f.eks. studere 1980'ernes poesi og de litterære miljøer kan man uproblematisk skaffe digtsamlingerne samt væsentlige tidsskrifter som *Sidegaden* og *Den blå port* samt relevante avisartikler, hvilket endda kun er blevet lettere efter Statsbibliotekets (nu Det Kgl. Bibliotek Aarhus) digitalisering af de danske aviser (Mediestream), dertil kommer fysiske arkiver i Det Kgl. Biblioteks Håndskriftsamling, f.eks. Michael Strunges arkiver, Borgens forlagsarkiv m.fl.¹⁰⁴ Anderledes vanskeligt stiller situationen sig om 30 år, når forskerne skal undersøge 2010'ernes litterære felt; hvilke mulighedsbetingelser gives for forskningen? Deres udgangspunkt vil som udgangspunkt være det materiale, der *arkiveres* i dag, ikke det, der *eksisterer* i dag. Humanistisk forskning adskiller sig fra dele af naturvidenskabelig ditto ved at forsøgene ikke bare gentages i et laboratorium. Materialet er unikt. Litteraturforskning er en hermeneutisk praksis, der også indebærer at forskeren vender tilbage til primærmaterialet for at genfortolke det. Derfor betyder det meget, hvis såvel én som titusindvis af kilder forsvinder.

Et let tilgængeligt, *crowfundet* netarkiv udgøres af amerikanske Internet Archive, der siden 1996 har høstet websider fra hele verden; i juni 2017 lå det samlede antal på 284 milliarder websider. Der er tale om et åbent arkiv, hvorfor alle har adgang og tillige kan anvende URL'en på det fundne materiale som reference. Søger man imidlertid på "litlive.dk" får man fejlmeddelelsen "page cannot be displayed due to robots.txt".¹⁰⁵ <Prmndn.blogspot.dk> opgives at være "høstet" 51 gange mellem 18. januar 2012 og 18. oktober 2016, hvorimod <prmndn.dk> er høstet 50 gange mellem 1. november 2012 og 16. oktober 2016. Eftersom *Promenaden* lukkede 1. april 2017, høstes den sidste gang et halvt år før hjemmesiden lukker, hvorfor et antal blogposter ikke er med (13 stk.).

Et af problemerne er, at Internet Archive kun høster på overfladen, hvilket ikke er tilstrækkeligt; man har brug for mere dybdegående høstninger for at have et repræsentativt billede af den kulturarv, der har eksisteret på nettet.

¹⁰⁴ Strunges arkiver og Borgens forlagsarkiv er klausulerede, dvs. der skal søges tilfaldelse om brug, hvorfor disse er potentielt utilgængelige.

¹⁰⁵ Fejlmeddelelsen betyder, at hjemmesiden robot.txt-filen har skrevet, at man ikke ønsker siden høstet, men at Internet Archive ikke desto mindre har gjort det, dog har arkivet respekteret ønsket om ikke at offentligøre høstningen. Som forsker kan man søge om at få adgang.

Promenaden og *Litlive* er dog også høstet i det danske Netarkiv. *Litlive* blev høstet mellem januar 2004 og september 2015, i alt 257 høstninger,¹⁰⁶ hvor man bl.a. kan datere udskiftningen af layout (hvilket befinder sig mellem høstningerne fra hhv. 2. december 2006 og 2. marts 2007). Siden er god at høste, fordi der er mange statiske og tekstbaserede elementer. Man ville kunne rekonstruere siden ud fra materialet gemt i Netarkivet, både anmeldelser og formentlig også kalenderarrangementer. *Promenaden* er i Blogger-versionen høstet 28 gange og i WordPress-versionen 73 gange, senest fire gange i perioden 13.-14. marts 2017, fordi Peter Borum på vegne af redaktionen henvendte sig til Det Kgl. Bibliotek: ved udsigten til den forestående lukning ønskede redaktionen at sikre initiativet for eftertiden, hvilket iværksatte en specialhøstning, hvor algoritmen blev sat til at høste i bund, i alt 600 MB.

Som en del af den danske pligtafleveringslov har Netarkivet siden 1. juli 2005 høstet den danske del af internettet, primært.dk-adresser, men tillige udvalgte udenlandske sider, der vurderes at være danske, for at bevare disse for eftertiden. Netarkivet er imidlertid ikke åbent for andre end forskere, idet det indeholder personfølsomme data, og fordi arkivet teknisk set bliver betragtet som en art registersammenkørsel. Det indsamlede materiale bliver lagret sammen med metainformationer (f.eks. høstningstidspunkt og filstørrelse) i dataformatet WARC, et ISO-certificeret standardformat udviklet netop med henblik på arkivering af internetmateriale. WARC-filerne indekseres, og på baggrund heraf kan de indsamlede hjemmesider genskabes hos brugere af <Netarkivet.dk>. Det materiale, som denne udvikling kaster af sig, er mere heterogent og skrøbeligt. Netarkivet er ikke et "arkiv" i traditionel forstand, snarere en ophobning af data, der ikke er sorteret, hvorfor dets anvendelighed er betinget af datalogisk støtte til udvikling af søge- og sorteringsteknologier.

Modsat Internet Archive er der i Netarkivet udført kvalitetskontrol på data; varierende typer af høstninger er foretaget;¹⁰⁷ og, ikke mindst,

¹⁰⁶ Høstninger pr. år:

2004-2005	12
2006-2007	117
2008-2009	38
2010-2011	16
2012-2013	46
2014-2015	28

¹⁰⁷ Høstningerne består af fire årlige høstninger, daglige høstninger af udvalgte sites, betingethøstninger samt specialhøstninger.

Caspar Erics blog *Fragmenter mod et kulturelt arkiv*, gemt i Netarkivet 2.12.2012.

Netarkivet er dansk, med de oplagte fordele for langtidsbevaring (finansieret af staten, ikke afhængig af crowdfunding) og indsamlingsperspektiv (det intensive fokus på dansk kulturarv), der er. En forbedring af Netarkivet har gjort, at man er mere opmærksom på såkaldt “Web Danica”, der ligger uden for.dk-domænet.¹⁰⁸ Nettets dynamik er bevaret, for så vidt at materialet, der linkes til, er gemt, og at de høstede data har formater som kan høstes og fremvises. Netarkivet er imidlertid ikke uden problemer: det er ikke nødvendigvis repræsentativt og ikke alt er med; tidsbestemmelse af dokumenter kan være svært, idet det oplyste tidspunkt er høstningstidspunktet, hvorfor et materiale kan have ligget der længe, før høsteren kom forbi.¹⁰⁹

¹⁰⁸ Jf. Eld Zieraus arbejde i den retning, se poster fra iPres konference 2015 <phaidra.univie.ac.at/detail_object/o:429612> samt præsentation ved IIPC 2015, <netpreserve.org/sites/default/files/attachments/2015_IIPC-GA_Slides_13b_Zierau.pptx>.

¹⁰⁹ Jf. Janne Nielsen: *Forskerbrug af webarkiver. En kort indføring. Version 1*, 2015, og Niels Brügger & Niels Ole Finnemann: “The Web and Digital Humanities: Theoretical and Methodological Concerns”, *Journal of Broadcasting and Electronic Media*, 57 (1), s. 66-80. Se min formidlingsartikel (s.m. Caroline Nyvang og Eld Zierau): “At fastholde det flygtige”, *Diamanten* nr. 1, 2017, s. 27-29. Det hidtil første forsøg på at teste grænserne for hvad der kan genfindes i Netarkivet var Henrik Smith-Sivertsen: *Et vaskeægte MySpace-fænomen. Sys Bjerre i Netarkivet*, forskningsrapport, Det Kgl. Bibliotek, 2014. Man skal

Netarkiverne har imidlertid også store potentialer. Det simultane får en historik, der muliggør en analyse af begivenhederne, hvorved udviklingsmønstre kan aflæses over tid (og slettede domæner og bortredigerede dele på det levende web kan tilgås) og sammenholdes med de informationer, der findes i databaser som Infomedia og Mediestream. Fuldtekstsøgning er, igen modsat Internet Archive, en mulighed. Man kunne som nævnt forestille sig Netarkivet som redskab til rekonstruktion af sites, f.eks. som migreret tekst. Eftersom det vi arkiverer nu, vil være fremtidens litterært-digitale kildemateriale, kunne man forestille sig et udvidet samarbejde med forskere (og forfattere) om mikro-arkivering af relevant materiale, både i forbindelse med arbejdet med artikler og monografier (som en art data management), men simpelthen også fordi et givent site skønnes vigtigt i sig selv. Indsamlingen i Netarkivet foregår automatisk med løbende indsamling af de over en million websites samt en manuel overvågning af et begrænset antal udvalgte websites. Det medfører, at arkivet ikke som sådan kan siges at være kurateret med særlige forskningsdiscipliner eller emner for øje. Hertil kommer, at en række moderne websteder kun vanskeligt lader sig indsamle gennem fuldautomatiske processer. Manuelle input vil hjælpe til at forbedre udgangspunktet for fremtidig forskning inden for vores samtids *big data*.¹¹⁰

Netarkiver kan også blive en fremtidig hjælp til at lave netreferencer. Netarkivaliers forandringsgrad betyder, at det ofte, selv hvis man anvender "sidst-tilgaaet-dato", er uvist hvad der præcist refereres til, med mindre det f.eks. er en PDF (selvom PDF'en selvsagt også kan være ændret). Følger man et givent link, ser man kun en given sides aktuelle status. Hvis siden overhovedet eksisterer endnu. Når Dan Ringgaard i kolofonen til sin bog *Litteratur* (2014) oplyser, at "weblinks var aktive, da bogen blev trykt. De kan nu være inaktive" er det ikke uden grund. Der findes en del studier vedr. hjemmesiders begrænsede levetid.¹¹¹ Et

imidlertid være opmærksom på at Netarkivets funktionalitet er forbedret siden denne rapport, ikke mindst hvad angår muligheden for fuldtekstsøgning.

¹¹⁰ Jf. bl.a. Christine Hine (red.): *Virtual Research Methods. Sage Benchmarks in Social Research Methods*, Sage 2004; Niels Brügger og Niels Ole Finnemann: "The Web and the Digital Humanities. Theoretical and Methodological Concerns", *The Journal of Broadcasting and Electronic Media* 57 (1), 2013, s. 66-80; Matthew G. Kirschenbaum, Richard Ovenden og Gabriela Redwine: *Digital forensics and born-digital content in cultural heritage collections*, 2010, <www.clir.org/pubs/reports/reports/pub149/pub149.pdf>.

¹¹¹ Jf. bl.a. Koehlers studie, hvor 67 % af de undersøgte links var forsvundet efter fire år, W. Koehler: "Web Page Change and Persistence – a Four-Year Longitudinal Study", *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 53 (2), 2002, 162-71. Jf. også eksemplerne i S. Lawrence et al.: "Persistence of Web references in scientific

Høstninger i Netarkivet af bloggen *Fragmenter mod et kulturelt arkiv*.

Search Results for jan. 1, 1996 - dec. 31, 2017											
jan. 1996 - dec. 1997	jan. 1998 - dec. 1999	jan. 2000 - dec. 2001	jan. 2002 - dec. 2003	jan. 2004 - dec. 2005	jan. 2006 - dec. 2007	jan. 2008 - dec. 2009	jan. 2010 - dec. 2011	jan. 2012 - dec. 2013	jan. 2014 - dec. 2015	jan. 2016 - dec. 2017	
0 pages	0 pages	0 pages	0 pages	0 pages	0 pages	0 pages	0 pages	0 pages	23 pages	12 pages	
								2012-03-13 15:49 *	2014-05-24 14:41 *	2016-01-19 22:28 *	
								2012-04-19 16:39 *	2014-05-29 11:43 *	2016-01-19 22:28 *	
								2012-06-10 13:13 *	2014-06-27 23:10 *	2016-01-31 11:26 *	
								2012-08-19 19:21 *	2014-09-12 1:04 *	2016-01-31 11:26 *	
								2012-09-11 16:07 *	2014-09-18 6:13 *	2016-02-05 16:23 *	
								2012-11-12 12:58 *	2014-11-28 4:18 *	2016-02-05 16:23 *	
								2012-11-26 12:26 *	2014-11-28 4:32 *	2016-06-14 4:57 *	
								2012-12-02 16:23 *	2015-03-24 7:07 *	2016-11-29 6:42 *	
								2013-04-10 22:31 *	2015-02-02 9:23 *	2017-02-08 19:23 *	
									2015-02-02 1:38 *	2017-05-16 11:32 *	
									2015-06-02 23:53 *	2017-06-18 13:35 *	
									2015-06-02 23:55 *	2017-06-19 12:06 *	
									2015-07-08 4:53 *		
									2015-07-08 4:55 *		
									2015-09-02 14:47 *		
									2015-09-24 16:08 *		
									2015-09-24 16:08 *		
									2015-11-11 22:09 *		
									2015-11-13 22:21 *		
									2015-11-26 12:58 *		
									2015-11-26 12:58 *		
									2016-01-31 11:26 *		

nyere dansk studie viste, at 34,3 % af de 181 anvendte netreferencer i Anne-Marie Mais kapitel om internettet i *Litteraturen finder sted* (2011) var døde eller utilgængelige, da man i 2016 systematisk undersøgte disse. Et tal, der kun vil stige.¹¹² Forandrings- og forsvindingsgraden kan potentielt have store konsekvenser for den humanistiske forskning. For det første modsvarer aktuel praksis, når der citeres netreferencer, ikke kravene til god videnskabelig praksis (defineret ved entydig genfindning af kildematerialet).¹¹³ For det andet – hvis materialet rent faktisk kan lokaliseres – ved man ikke, om det var dette materiale, der rent faktisk blev refereret til. Vil man derfor helt undlade eller blot reducere antallet af netkilder? Hvis man refererer eller linker til ingenting, forsvinder

research”, *Computer* 43:2, 2001, s. 26-31, og William Kilbride: “Saving the Bits: Digital Humanities Forever?”, *A New Companion to the Digital Humanities*, red. Susan Schreibman, Ray Siemens & John Unsworth, New York 2016, s. 408-419.

¹¹² Jf. Nyvang, Kromann og Zierau: “Det levende web og de døde links”, *Nordisk Tidsskrift for Informationsvidenskab og Kulturformidling* 6:1, 2017, s. 17-31.

¹¹³ Caroline Nyvang, Eld Zierau og denne artikels forfatter har i “Det levende web og de døde links”, *Nordisk Tidsskrift for Informationsvidenskab og Kulturformidling* forsøgt at udpege en ny best practice for webreferencer. Et datalogisk set mere udfoldet forarbejde findes i paperet “Persistent Web References. Best Practices and New Suggestions” (udgivet 5.10.2016, The 13th International Conference on Preservation of Digital Objects – Bern, Schweiz).

tekstens autoritet. Og dermed i sidste ende forfatterens. At se bort fra den samtid, der finder sted og for en kortere eller længere periode befinder sig på det levende web, er derimod ikke en mulighed.

Coda

I artiklen har jeg analyseret den igangværende og næppe afsluttede transformation af det litterære felt, der som konsekvens af en gennemgribende medialisering på forskellig vis ændres. Det litterære værkbegreb, der især i institutionel henseende er knyttet til bogmediet, er under pres, både på grund af opkomsten af litterære værktøjer, der er uløseligt knyttet til nettet og dermed i besiddelse af netspecifikke egenskaber, og fordi en række nye teknologier som del af deres informationsarkitektur har iboende æstetiske kvaliteter og muligheder. Ikke mindst poesien eller det, der ligner, kort som et tweet eller en statusopdatering, trives på sidstnævnte platforme.

Tilsvarende synes der at være en stærk tendens til dehierarkisering, ja en regulær parcellering af den litterære offentlighed i kraft af fremkomsten af nye, netværkede platforme og svækkelsen, direkte som indirekte, af de gamle mastodonter som f.eks. aviserne. De små tidsskrifter, der har spillet en så betydningsfuld rolle i det 20. århundrede, synes at have udspillet deres rolle. Et ubesvaret spørgsmål er, hvad de erstattes af (eller om de erstattes) – både som knudepunkter, provisoriske institutioner og vitale mikro-offentligheder, i det litterære netværk og som arkiver for eftertiden? Det er p.t. vanskeligt at forestille sig de sociale medier overtage denne rolle, da de sociale mediers hastighed, affekt og visuelle forførelser står i kontrast til den litterære kritiks langsommelighed og præcision. Omvendt har det ret beset aldrig været så hurtigt og billigt at etablere en mikro-offentlighed, en platform for det kommende...

Det litterære felt er vævet ind i et komplekst medielandskab, der på én gang er tilgængeligt med få eller blot ét klik – og samtidig i akut fare for at blive utilgængeligt, som jeg beskrev i artiklens sidste del. Et utal af hjemmesider på nettet forsvinder løbende, hvilket understreger nødvendigheden af et aktivt arbejde med netarkiverne: litterær forskning inden for den netbaserede litteratur kan og bør knyttes sammen med en aktiv litteraturhistoriesikring, dvs. en art *archiving-on-the-go*. Simultanarkivering eller mikroarkivering kan blive en del af det litteraturvidenskabelige arbejde, på samme måde som netarkiverne vil vise sig værdifulde til at kunne referere præcist til noget, der er ikkeeksisterende, men heldigvis arkiveret. Digital Humanities vil inden længe være passé som

begreb, men netop ikke som praksis, idet hele udgangspunktet for Humaniora vil være digitalt i forskellige afskygninger. Dette understreger vigtigheden af at sikre *big data*, ikke kun for os selv, men til nytte for en fremtidig læser, måske endda en endnu ufødt, uanset om denne læsning vil være *close reading*, f.eks. med snuden dybt nede i *Promenadens* kommentarfelt, eller *distant reading* i form af processeringen af titusindvis af litterære data fra det nu, der snart bliver de gode gamle, instabile, ahierarkiske 2010'ere ...¹¹⁴

¹¹⁴ Denne artikel udspringer af mit forskningsprojekt "Arkiveringen af det simultane. Forskydninger og udvidelser af det litterære felt i en digital sam- og eftertid". Projektet var støttet med midler fra Kulturministeriets Forskningsudvalg og blev udført på Det Kgl. Bibliotek i 2016. I forbindelse med projektet har jeg samarbejdet med seniorforsker Caroline Nyvang, Dansk Folkemindesamling, og IT-konsulent Eld Zierau, Digital Bevaring, begge fra Det Kgl. Bibliotek. De takkes for et inspirerende samarbejde, herunder kommentarer til relevante dele af denne artikel. I projektperioden holdt jeg desuden nogle uformelle møder med en lille håndfuld personer, der var forskelligt placeret i det litterære felt: Forfatter og tidligere formand (2014-2016) for Statens Kunstfonds litterære udvalg Anne Lise Marstrand Jørgensen, *Politikens* litteraturredaktør Jes Stein Pedersen, kritiker Lars Bukdahl og forfatter Caspar Eric; tak for at tage jer tid til at diskutere spørgsmål om hhv. Statens Kunstfond, aviskritik, blogkritik og bloglitteratur med mig. Endelig ønsker jeg at takke forfatter og ph.d. Martin Glaz Serup og lektor Stefan Kjerkegaard for kommentarer og værdifulde input til artiklen. Ansvar for fejl og mangler er selvsagt alene forfatterens.

SUMMARY

THOMAS HVID KROMANN: *The literary work, the public sphere, (net)archive – transformation of the literary field in the mediatisation age and how we save it for posterity*

The article examines the ongoing transformation of the Danish literary field: what consequences does technological development in particular have for the concept of the literary work, the (literary) public sphere and for the possibilities for storing digital platforms that house both literary works, which are not associated with the printed media, and discussion forums on the internet? The author Caspar Eric's publications are used as a case for a contemporary expansion of the concept of the literary work, since Eric's work is not limited to the printed media, but also includes writing experiments, which he publishes on digital platforms in parallel with the official printed versions. The article argues that Eric's publications in an extended literary field, indicate a need for a thorough reassessment of our delimitations of a literary work. Connected to the expansion of the public sphere, one finds a levelling of literary criticism, partly connected to the rise of social media. Based on the now closed sites *Litlive* and *Promenaden* the limits and possibilities of this tendency are examined. Finally, the article discusses the existing conditions for archiving these sites in order to save them for posterity, and it is reasoned that literary research within contemporary literature, beneficially, should include the archiving of literary source material.